

Gárdonyi Géza

Hallatlan kíváncsiság

TARTALOM

HALLATLAN KIVÁNCISISÁG!

A MAZSOLA

MEGFAGYOTT GYERMEK

A PINTYŐKÉK

A KIS URFI JÁR

FIÚ ÉS LEÁNY

BÖSKE

A VIHAR ÉS A NAPFÉNY

PALIKA JÓ

BALZSAM EGY SEBRE

KARÁCSONÉJI ÁLOM

PITYPALATTY!

VILÁGTALAN MIKSA

NEM A LEGÁRVÁBB

FŰTŐÉK

A TŰKÖRKÉP

A PAPA ESETT KI

VIRRADAT ELŐTT

HALLATLAN KIVÁNCISISÁG!

Bizony a karácsonfát a gyermekek meglátták.

Az apa ismerős székelytől vette a piacon és csak hazaküldte.

- Adja csak be a konyhába!

A két gyermek éppen ott volt. (Janika ötéves, Mancika négyéves.) Csak elámultak a nagy zsámolyka-lábu fenyőfán. Azelőtt Jézuska hozta a karácsonfát, nem székelyember. Éshát a karácsonfa ezelőtt tele volt gyertyácskával és csillogó ajándékkal.

Az anya meg is zavarodott.

- Az idén előreküldték a fát, - magyarázta a gyermekeknek, - és Jézuska majd itt rakja rá az ajándékokat.

A gyermekek elfogadták ezt a magyarázatot. Az utóbbi hónapokban sok mindenféle szokatlan történt velük.

Különösen Pistukának a távozása.

Pistuka ikertestvére volt Janikának, éshát már a mamuka keblén összeszoktak. El se lehetett képzelni, hogy valaha az életben elválnak. Egy órára se lehetett elképzelni, hogy elválnak.

Az őszszel aztán mi történik:

Pistuka egyszercsak hallgataggá válik. Se étel, se játék nem kell neki. Szédül a feje, és tüzes-meleg a homloka. A kezeckéje is. A házban orvos bácsi jelenik meg. Pistukát beviszik apukának a dolgozó szobájába. Ott le is fektetik. Vaságyacskát hoznak, abba fektetik.

Janika aggódalmasan nézi és hallgatja, hogy mik történnek Pistukával? Csak Mancika játszik tovább: öltözteti a bábuját, mintha semmi se történt volna.

Mikor az orvos bácsi eltávozik, Janika felnyullászkodik a kilincshez: most már talán be lehet menni Pistukához?

Anyuka azonban visszaparancsolja:

- Mit akarsz? Látod, hogy fekszik.

- Én is fekszek.

S a beteg megszólal:

- Hadd jöjjön be Janika.

- Nem szabad!

S mamuka ráfordítja a kulcsot az ajtóra.

Janika elszontyolodik. Mancival ő egymaga nem tud játszani. Egy óra múlva odamegy megint az ajtóhoz. És kiált:

- Pistuka!

- No? - hangzik bágyadtan belülről.

- Soká fekszel még?

- Nem tudom.

- Ne feküdj sokáig.

- Nem is.

A beszélgetésnek mamuka vet véget:

- Mit kiabálsz itt? Zavarod a szegény beteget!

Mamuka igen haragos. És a szeme csupa könny.

Délben megérkezik apuka. Professzor ő a gimnáziumban. Aki professzor, mindent tud. De itt olyasmi történt, amiben ő sem bizonyos, mert igen csóválja a fejét, és igen gondolkodik.

Délben megszólal Janika:

- Pistuka nem eszik velünk?

- Nem.

- Mikor mehetek be Pistukához?

- Majd ha meggyógyul.

- Mikor gyógyul meg Pistuka?

- Majd az orvos bácsi megmondja.

Az orvos bácsi el is jár a házhoz. Kétszer is egy nap. Aztán háromszor is. Pistuka már nem felel, ha Janika kiált az ajtónál. Mamuka egyre többet sír.

Egyszer aztán apuka is sír, és azt mondja:

- Most már bejöhetsz Pistukához.

Hát csuda azt látni: két igen nyúlánk gyertya... Sok virág között kis ezüst koporsó... Kis ezüst koporsóban Pistuka.

Az-e?

A cseléd fölemeli Janikát.

Hát csakugyan Pistuka. A szeme be van hunyva, és az arca igen fehér.

- Pistuka, - szólítja halkán a kis testvér.

Pistuka azonban nem nyitja ki a szemét.

És nagy a sírás a házban mindenfelé: szobában is, konyhában is.

- Nincs többé testvérekéd! - sírja mamuka.

Janika is sír, dehát reméli, hogy majdcsak történik valami, és Pistuka megint fölkel.

Másnap azonban beszögezik Pistukát és elviszik. Szép hintón viszik, éneklések és beszédek között. Gödörbe bocsátják a temetőben.

- Vess rá te is egy marok földet.

Janika csak akkor látja, hogy igazán nem lesz többé testvérekéje. Sír és napokig sír. Játékra nincs kedve.

- Kivel játszszon?

Csak Pistukával lehet játszani, - Pistuka meg nincs többé.

Ha nem sír is, üldögél, mint a beteg madár.

És semmi ajándék, semmi kedveskedés meg nem vigasztalja.

- MÉR halt meg? - kérdezi szomorúan, - mér halt meg?

- Isten vette el.

- MÉR vette el az Isten?

- Hogy anyalka legyen.

- Hát akkor én is...

Mamutra sírva ragadja karjai közé:

- Nem, te nem!

Mindezek zavaros ügyek és gondolkodásra készítő. Janika naphosszat üldögél a zsámolyon, és bágyadtan néz maga elé, mint a lógófejű vénék.

Mégis az, hogy anyalka lett a testvérkéjéből, valamennyire megnyugtatja. Láta már a nyáron a csillagokat az égen. Akkor mondták neki, hogy azokon túl laknak az angyalok. Hát Pistuka is már ott lakik, és ő is angyal.

És Janikának lassankint megtér az étvágya is, és játszik, - amennyire lehet, - Mancikával.

A karácsonfa tehát megérkezett volna egyelőre pőrén. Be is állították apukának a dolgozószobájába. Dehát még karácson három alvás. Azalatt sokat tünődhetnek, hogy milyen lesz majd a nagy karácsonfa? Milyen lesz, ha majd Jézuska megrakja ajándékokkal.

Az már magában is örvendetes bizonyosság, hogy a fát előreküldte. Az utóbbi hetekben nem egyszer történt, hogy mamuka kétségeskedett a karácsonfa megérkezésén. Mindig kétségeskedett, valahányszor játék közben megkülönböztek és Mancika panaszkodott. Hiába: Mancika a gyöngébb fél és igen árulkodó természetű, és két oktávval feljebb rí, mint az ügy természete szerint ríhatna. Janika bele is zavarodik mindig a mentegetődzésbe: neki is két oktávval feljebb kellene mentegetődnie, de a tulságoskodást csak a hosszúhaju érti. Hát csak ennyit tud mondani:

- Mancika kezdte...

Mamuka igen haragszik:

- Nohát nem kaptok karácsonfát, - mondja határozottan, - Jézuska csak a jó gyermekeknek hoz, tudhatjátok.

A két gyermek elszontyolodik. Dehát hiába: vannak olyan percek, hogy teljesen megfélelkezik a gyarló ember a karácsonfa feltételeiről.

Node hálistennek, Jézuska figyelmét mégis csak elkerülte valahogyan a sok rosszkodás. Most már apuka se kétségeskedik. Sőt délben meg is kérdezetgi:

- Mit szeretnél, hogy hozzon a Jézuska.

- Konyhát, - mondja Mancika.

- Csákót és kardot, - mondja megvidámultan Janika.

- Képeskönyvet, - mondja Mancika.

- Nekem is. Amelyikben oroszlán is van, olyat.

- Az enyimbe páva legyen és trucc.

Apuka rábólint:

- No csak imádkozzatok este szépen, és kérjétek a Kisjézuskát, hogy hozzon.

S a két gyermek imádkozik is az ágyban:

- Édes Jézuska, hozz nekem konyhát és sok főzőedényt, és kis mozsár is legyen benne, és tésztareszelő, és képeskönyv, amelyikbe trucc meg páva.

- Édes Jézuska hozz nekem csákót és kardot, és hintalovat, és puskát. Mert én mindig jó leszek. Oroszlánt is a képeskönyvbe, ahogy ordít.

Végre az utolsó alvásból ébrednek.

- Ma fog jönni?

- Ma.

A két gyermek igen nyugtalan. Játszanak, az építőszekrénnel játszanak, de csak mintha fizetésért játszanának. Mancika szokatlanul szemtelen. Janika már már neki is görbíti a tíz ujját, hogy a hajába kap, de szerencséire még a kellő pillanatban rezzen eszébe a karácsonfa...

- Megállj, iszen, - mondja, - majd holnap!...

S enged Mancikának. Építenek tovább unalommal.

Délután azonban már éppenséggel érdektelen minden játék. Mindegyre kérdezzetik:

- Soká lesz még este?

Apukával is szeretnének beszélgetni, kérdezzetik mindenfélét a karácsonfa felől. De apuka csökönyösen bezárkózik a dolgozószobájába. Ha ki is lép, ráfordítja a kulcsot.

Pedig valahányszor kilép, Janika egyszerre ugrik és robog eléje az ebédlőszobán át.

- Itt van már?

- Mondtam, hogy ne nyugtalankodjatok. És idejöttök nem szabad!

S titokzatosan sottogja:

- Az angyalkák már itt vannak: dolgoznak a karácsonfán.

A két gyermek szent megrettenéssel bámul.

- Az angyalkák?...

- Csitt! Nem szabad róla tudni. Csak éppen, hogy titkon mondtam. Huzódjatok vissza a szobába! Ki ne mozduljatok onnan, mert az angyalkák nem szeretik.

A két gyermek visszavonul. Főzni próbálnak a Mancika konyháján, de Mancikát magát sem érdekli most a főzés. Hiába, nem lehet játszani, nem lehet. Apuka szobájában vannak...

Röpködnek-e vajjon?

Röpködnek, bizonyosan röpködnek, merthiszen szárnyuk van. Ha az ebédlő-szobában szabadna játszani... de nem szabad.

Janika különösen izgatott. Fel és alá jár a szobában. Az ablakon is kipillant. Odahuzza a széket és feltérdel: néz, néz ki az ablakon rézsút, hogy az orrocskáját majd széjjelnyomja, - néz apuka ablakja felé. Megint lekászolódik, visszatér az ajtóhoz. Felnyul a kilincsre, megnyomja. Újjnyira nyitva hagyja az ajtót és fülel, fülel, néz az ebédlő-szobán át az apuka ajtajára.

Olyan érdekes ajtó nem volt még a világon soha!

S a titokzatos ajtó megint nyílik. Apuka kilép. A tiz ujjá maszatos, aranyporos. A szeme könnyes. A konyhába igyekszik. Amint Janikát meglátja, rögtön bezárja az ajtót. A kulcsot is levonja.

- Mars be!

Janika visszavonul.

Apuka sokáig künn időz. Mikor visszatér, Janika egészen ott áll lábujjhegyen a titokzatos ajtónál, és hallgatódzik.

Apuka a fejét csóválja.

Janika lábujjhegyen fut hozzája.

- Apuka, én csak...

- Hát nem várhatsz? Hiszen már mingyárt alkonyodik!

- De apuka én...

- Micsoda erőszakos ember vagy te! Mars be!

És toppant is haragjában.

- Apuka, - könyörög remegve Janika, - csak egy picit... egy picikére talán... nyitva hagyhatná az ajtót...

Szinte egész testében reszket. A szeme csupa tűz és esdeklés.

Apuka azonban hajlíthatatlan.

- Nem szabad, no nem szabad. Hallatlan kíváncsiság! Hányszor mondjam még, hogy az angyalkák nem tűrik! Értsd meg, hogy az angyalkák nem tűrik!

- De én csak éppen, hogy csak egy picit, egy igen picit benéznék, hogy... hogy... csak azt nézném, hogy... hátha köztük van Pistuka is?

A MAZSOLA.

Dódi 4 éves.

Gizi 4 éves.

Selypitve beszél mind a kettő.

- Dódi.
- No.
- Dódi kelj fel.
- Minek?
- Reggel van.
- Nem.
- De kelj fel.
- Még alhatnám.
- Ne aludjál.
- De alszom.
- Ne aludjál.
- Csak azért is.
- Játszunk.
- Mit?
- Te légy Feri bácsi, én leszek a Rózsi néni.
- Jó.
- Hát kezd.
- Kezít csókolom, jó estét kívánok, Rózsi kisasszony.
- Jó estét Réz úr.
- Hogy van, Rózsi kisasszony?
- Köszönöm, jól, Réz úr.
- Ma szép idő van, Rózsi kisasszony.
- Szép, Réz úr.
- A csillagok ragyognak, Rózsi kisasszony.
- Ragyognak, Réz úr.
- Olyan szépek, mint a maga szemei.
- Ne izéljen, Réz úr.
- Én inkább nézem a maga szemeit Rózsi kisasszony, mint a csillagokat.
- De furcsákat mond, Réz úr.

- Tudja mit, Rózsi kisasszony?
- Mit Réz úr?
- Csókoljuk meg egymást.
- No nem!
- Engedje meg.
- Nem szabad, Réz úr.
- Miért nem kisasszony?
- A mama meglátja.
- A konyhában van.
- A gyerekek itt vannak, Réz úr?
- A gyerekek? Dódi, Giza gyertek ide. Madár van a zsebemben. Pűj pűj-pűj-tyin-tyin-tyin! De szép kis aranyos madár. Dugjátok csak ide a fejeteket a kabátom alá.
- Jaj, de huncut maga Réz úr.
- Csitt. No most hamar.
- Czp-czp-czp. Jaj, a gyerekek! Láttatok valamit?
- Láttunk.
- Mit láttatok?
- Azt, hogy csokolódtatok.
- Meg ne mondjátok a mamának!
- De megmondjuk.
- Kaptok cukrot.
- Nem kell.
- Kaptok piros tojást.
- Nem kell.
- Hát mi kell, az Isten áldjon meg benneteket.
- Nekünk az a kifli kell.
- Melyik kifli?
- Ott fenn.
- De hiszen az a holdvilág.
- Az kell.
- Azt nem lehet levenni.
- De lehet.
- Nem lehet, mert az égen van.
- Eredj föl a létrán.
- Nem megyek föl.

- Hanem most jut eszembe, hogy délelőtt pákoszkodtatok. Ki lopott mazsolát a kamarában?
Te loptál, Dódi!

- Én nem loptam.

- Te is loptál, Gizus.

- Én se.

- Mindegy. Megmondom a mamának.

- Jaj, Rózsi néni, ne mondd meg, nem tesszük többet.

- Jaj, Rózsi néni, csak most az egyszer ne mondd meg.

- Ha ti hallgattok, én is hallgatok.

- Hallgatunk, Rózsi néni.

- Soha többé nem árultok el?

- Soha. De te se árulj el.

- Nem. Ne féljetek.

Egy percnyi szünet után.

- Dódi.

- No.

- Gyerünk mazsolát lopni.

- Gyerünk, Rózsi néni nem mer elárulni.

MEGFAGYOTT GYERMEK.

- Megható novella. -

Egyedül vagyok. Este van. A kályhám dorombol. A szél havat csap olykor az ablakomhoz.

Mához egy hétre karácson.

Még önnek kell írnom valamit tisztelt szerkesztő uram, ami nem hosszú, nem rövid. Kánikula nem izzasztja benne az alakokat. Ellenben hó, hideg bőven jut nekik. Hideg csikorog és a szél örülten tombol benne, mint ez egy téli novellához illik is. Tudom továbbá, hogy egy szép asszony vagy egy szép leány tetszik önnek s az ön véleménye szerint valami ügyes vonatkozás a karácsonra mindig jóhatású. De a legeslegfőbb kellék az, hogy a novella olyan legyen, hogy karácsonra kész legyen.

Valami névtelen borzongás futkároz rajtam, valahányszor kitűzött napra kell írnom. Ma este is úgy voltam. A pipám füstjén keresztül némi aggodalommal néztem a semmibe. A semmi jó novellaraktár, csak el kell találni a nyitját.

A kályha gúnyosan nézett rám a két vörös szemével és rekedten nevetett.

Egyszer csak kinyilik az ajtóm és beballag egy kis rongyos, idegen gyerkőce.

Hogy téved ez ide?

Hogy jött be az ajtón?

Mondom, rongyos volt a nyomorult kis ördög. A haján hó fehérlett. Azt sem lehet mondani, hogy cipője van, de azt sem hogy nincs. Keze, lába kék. Egyet-kettőt ugrott a szobám közepén és hozzácsapkodta a tenyerét a vállaihoz. Azután a kályha elé állott, és felém fordulva, nézett halványan, szomorúan.

- Honnan jöttél, kis barátom?

- A temetőből.

- Mit kerestél ott?

- Az anyácskám sírját.

- Anyácskád sírját? Minek kerested te az anyácskád sírját?

- Mert muszáj.

- És megtaláltad?

- Meg.

- Ily késő éjszakán én jártam künn a temetőn. Az óra már éjfél utótt, a föld már néma lón.

- És apád?

- Apám többek között hajós volt. Leütötte a hajókötel.

- És anyád?

- Anyám többek között mosónő volt. Éjszakai munkában meghűtötte magát.

- És te?

- Én a megfagyott gyermek vagyok.
 - Micsoda megfagyott gyermek.
 - Az, aki többek között karácson éjszakán a szélben az utcasarkon gyufát árul. (Ott az arc-képem a falon.) Gyufát árulok, mikor tudom, hogy senki sem vesz gyufát.
 - És?
 - Ki keresem a leghidegebb és leghavasabb utcasarkot, ahol a szél tombol s amelyet a kutyák is kerülnek s ott megfagyok.
 - De hiszen azt mondtad, hogy a temetőből jössz?
 - Ma este onnan. Ma este ott fagytam meg.
 - Hát hányszor fagysz te meg egy esztendőben?
 - Magyarul?
 - Mondjuk, hogy magyarul.
 - Körülményektől függ. Van úgy, hogy csak hétszázszor fagyok meg. Németül már megfagyok másfélezerszer is így karácson előtt. Francia megfagyásaim száma meghaladja a négyezret. Angolul meg legalább is tízezerszer fagyok meg minden decemberben.
 - De hát mi a manónak foglalkozol te megfagyásokkal?
- Vállat vont. Aztán a hátát a kályhához közelebb tartva, egykedvűen felelte.
- Élni csak kell valamiből.

A PINTYÓKÉK.

Mozgó-fénykép-fölvétel a Siralom völgyéből.

Reggeli óra a városházán, - egy alföldi városban.

A rendőrség folyosója a legmozgalmasabb. Kedvetlen arcú panaszosok; földre bámuló panaszlottak; fáradt arcú rongyos csavargók, akiket éjjel a hidak alól húztak ki; festett képü esti denevérek; egy meztlábás álmos koldus; egy félszemre bekötött fejü és karcolt orrú parasztasszony.

Az ajtón komoly betük:

Kihágási bíróság.

A komoly ajtó előtt Vicián őrmester: kis peckes, deres ember, magassarku csizmában. A hóna alatt nagy kékkönyv, - a *Rabok könyve*.

A folyosó ablakán át beszálló júniusi verőfényben aranypor gomolyog.

És csend.

Egy suszterféle aggódó szemü ember pólyás csecsemőt tart a karján. A zsebéből szoptatós üvegnek a gumija lóg ki. A lábaszára mellett egy négyéves szöszeke fiúcska, meg egy hároméves még szöszkébb úri leányka. Fehér almaképek. A fiúcska bársonyruhá és tányér-galléros, de meztelen a lábacska. A leányka térdig-szoknyás és sárgacipős.

Mind a kettő félő szemmel bámul a kapitány ajtaja előtt ácsorgó csoportra.

A leányka felnéz az emberre, mintha toronyra nézne a torony tövéből:

- Hoz cukrot a mama?

A fiúcska is felnéz:

- Hol a mama?

Az ölbeli apróság nyefeg.

A három kis úri gyermek bizonyára nem azé az emberé. Borzas varju mellett sárga kiscsirkék.

Állnak, várnak a verőfényes ablakboltozat alatt. Senki se halad el mellettök, hogy egy percre rájuk ne csodálkozzon.

- Kié ez a két gyönyörű?

- Egy asszonyé, - feleli mogorván a varjú. - Le van tartóztatva...

A két csirke félve simul az ember lábaszarához.

Aztán megint újra-kezdődik:

- Milyen cukrot hoz a mama?

- De soká nem jön.

- Ne nyugtalankodjatok! - mordul le a varju. - A mama már jön. Lent jön valahol az utcán. Neked Gyszi mézeskalács-huszárt hoz. Neked Irma cukorbabát. Hogy az Isten akárhová tegye!...

A félszemre bekötött fejű parasztasszony elgyönyörödve néz a két gyermekre. Elővonja a hóna alól a motyóját, és arasznyi hosszú szentjánoskenyeret vonszol ki belőle. Háromfelé töri.

- Netek édeskék, egyetek!

Egy betegszinű ügyvéd andalog a folyosón, az is megáll a gyermekek előtt. Csodálkozva néz. És szól az embernek:

- Tán ezeket is dróton fogta?

- A zselléremé, - feleli kedvetlenül az ember. - Egy asszonyé. Hogy az Isten akárhova tegye!...

Az ügyvéd odább andalog. Az utcai lányok közül elvigyorodik az egyik.

- Hisz ez a pecér!

Egy molnárszín-ruhás agg öregúr jelenik meg a folyosó végén. Keztyűs, és komolyan pislog a pápaszemén át. Laposra vasalt nadrágja ide-oda leffen sovány lábaszárán. Ezüst fogantyús botja egyet-egyet koppan a folyosó kockás kövein.

Megáll és a földre bámul.

Mögötte egy zöld-nagykendős púpos öregasszony csoszog. Az is megáll, míg az öregúr bámul. Aztán, az öregúr tovább indul, az öreg zöldkendős is a nyomában csoszikal.

A beteg ügyvéd már visszafelé andalog. Köszön az öregúrnak és kezetnyujt:

- Jóreggelt tanár úr! Tán ügye van itt?

Az öregúr kedvetlenül legyint:

- Boszantó! Megloptak! Kedves emléktárgyam volt. A tanítványaim adták! Gaz nép! Elfogattam. Behozattam.

A városház tornyán méltósággal kong-kong a kilenc. A folyosón egy szürkeszakálu és szelid-arcu úr jelenik meg. Fekete szalmakalap a fején, elefántcsontos bot a kezében. Rövid szakála kétfelé van az állán fésülve. A rendőrök szalutálnak neki.

A kutyapecér is előbbre lép:

- Kapitány uram... ezek a gyerekek... Mit csináljak ezekkel a gyerekekkel?

- Mingyán, mingyán! Csak sorjába.

Köszön az öreg tanárnak és az ügyvédnek. Vicián őrmester benyitja az ajtót, s nyitottan hagyja. Szalutál.

A kapitány bebocsátja maga előtt a tanárt. A zöld-nagykendős öregasszony is besurran a kapitány mögött. Az ajtósarokba áll és tisztelettel köhécsel.

Árnyékos, hűvös szoba. A padlón öntözésnek a kígyóvonalai. Dohányszag.

A kapitány lerakja szép nyugodtan a botját, kalapját. Az asztali csengőt megrázza.

A mellék-szobából Mihálovics irnok lép be, - alázatos pillantásu kis fakó ember. Kívülről a könyves őrmester.

- Tehát az az asszony, - kezdi hivatalos egykedvűséggel a kapitány. - Hozza fel Vicián azt a tolvaj asszonyt, akit a tanár úr panaszol.

Leülteti a tanárt a barna viaszosvászon diványra.

S pipát vesz fel az asztról, hosszú szárut, ezüstperemest. Tömi gondosan. Gyujtja figyelemmel.

- Más nem veszett el? - kéri a közepén folytatva az elötte való napi panasz-ügyet.

- Csak a szopóka, - feleli a tanár.

- Csak a szopóka, - ismétli visszhangként a kapitány, miközben szórakozott arccal néz az aktába.

A tanárt érzékenyen érinti ez az egykedvűség.

- Csak a szopóka, - mondja indignálódva. - Csak a szopóka, de kedves emlék. Mondtam... Ha gyermekem halt volna meg, nem sajnálnám talán annyira...

És megdörzsöli ráncos vén homlokát.

- Tehát csak a szopóka, - ismétli a kapitány.

- Hát a tojás? - szólal meg a fogatlanok sápgó hangján a zöldkendős asszony, - három tojás, meg az aszalt cseresznyéből azon melegen elvitt az a gyüttment legalább is három marokkal. De talán négy is volt. Az egész télre való...

- Maga hallgasson, Borcsa, - szól rá szeliden a tanár. - Tojás meg cseresznye az nem érték.

- Nem érték? - képedezik az asszony. - Magának az nem érték? Három napig rakom a remibe. Tisztogatom, szárítgatom, vesződök vele. Az a tanár úrnak nem érték?

A tanár rázza a kezét:

- Hallgasson. Maga hozta azt az asszonyt. Azt mondta: Végre megtaláltam, aki nekünk való.

- Hát ki is gondolta volna tekintetes kapitány úr, - sápgó az asszony még boszusabbra gerjedő hangon. - Ahogy bemegyek a templomba, hogy hamarosan elmondok két miatyánkot, - egyet magamért, egyet a tanár úrér, - hát ott eregeti a könnyét az az asszony a Mária-kép előtt. Hogy aszongya:

- Mária! Mária...

Megesik a szívem rajta. Hogy csak magunk vagyunk a templomban, megszólítom, hogy mondok:

- Mi baja lelkem? Ihi-khihi... Ihi-khihi...

S a történet köhögésbe fullad.

A tanár leveszi a pápaszemét és gondosan törölgeti a zsebkendőjébe. Hogy az asszony elakad, nyugodtan folytatja:

- Mert tetszik tudni, hogy ez a tisztas aggnő már harmincegy éve gazdasszonyom, segítőt akarunk, azaz hogy keresünk, - akarunk germanizmus, - mert ez a tisztas aggnő már nem látja a pókhálót. Lóg a plafonról, - nem látja. Lóg a szekrényről, nem látja. Hiába: a vén szem gyöngye. Betálatja a legyet is a levesben...

- Az megesik, - vág közbe cikogásában is a tisztas aggnő.

- Megesik, - hagyja rá jóakaratosan a tanár. - Ámbár mindennap... És tegnap kettő. Nem vagyok én fecske. Tehát ez a becsületes aggnő, régi gondviselőm, szakácsném, inasom stb. egyszemélyben...

Az ajtó nyílik, s az őrmester beereszt rajta egy kék-bluzos és sárgaövzíjjas fiatal úri forma asszonyt. Sovány, májfoltos, kishomloku nő. A fején divatjamult Nitouche-kalap. A lábán félretaposott sarku sárga félcipő. Apró szemét ólomszín árnyék környezi. Sír.

- Ilyen szégyen!... Ilyen szégyen!...

A kapitány már a karosszékében ül, és nyugodtan pipázik.

- Magára az a vád, hogy néminemű szabálytalanságot követett el. Ugyanis...

Beleforgat az előtte heverő iratokba, s folytatja:

- Ugyanis: szekrényt tört fel, és ellopott egy borostyánkőből való szivarszipkát.

- Én? Az a mindenható Isten tudja...

- De a tanár úr is tudja. Szekrényfeltörés... Ezér legalább is három hónapot fog ülni, atteremtésit.

A tanár haragosan koppantja a botját a padlóhoz:

- Megtanítják!...

A tisztas aggnő összecsapja a kezét:

- Ilyen!...

A vádlott asszony kinlódó szemmel tiltakozik:

- Én a szekrényt nem... Hiszen benne volt a kulcs mindig...

A kapitány a fejét rázza:

- Minek magának a szivarszipka? Szivarozik maga?

- Oh Istenem... Én oly ártatlan vagyok...

- Hát akkor minek vitte el a szipkát? Vicián küldjön át a zálogházba, hogy tett-e be oda valaki tegnap vagy tegnapelőtt egy borostyánból való szivarszipkát?

Az asszony szinte kiáltva tiltakozik:

- Én nem vittem el! Nem tudok róla! Én kérem úri családból származtam...

- Az, - sáporog rá az öreg nő, - teherhajón jött ide Szolnokról. Ingyen hozták. Maga beszélte. A sőt összesöpörte a tenyerével a bótban a fődrúl, a poros pallórúl. Ezt meg a Vica látta, az adótiszténának a szógálója.

- Maga hallgasson! - szól rá a kapitány.

S a vádlottra néz:

- Tehát nem maga vitte el.

- Neeem; kapitány úr. A mindenlátó Isten...

- Dehiszen más nem járhatott ott! A tanár úr panasztétele szerint...

S a papirosra néz.

- Mondjuk csak *panasznak*, - szól csendesen a tanár a mutató ujját megemelve. - *Tétellel* germanizmus.

- Tehát *panasza* szerint: ő a belső lakosztályban...

- *Szobában*, - javít ismét a tanár.

- Tehát *szobában* ült. Kis Borbála gazdasszony pedig a konyhán foglalatzkodott. Maga akkor takarítással bizatott meg a gazdasszony által.

- *Volt megbizva*, - morog a tanár. - Be kell csukni a bestiát!

S fejet ráz:

- *A kell* is germanizmus.

- *Úgy, úgy!* - sárog Borbála asszony.

A kapitány türelemre intő kézmozdulattal:

- Előbb meghallgatjuk kérem. Tövirül-hegyire.

- Tiszta ártatlan vagyok, - szakadoz fel a szó a vádlott melléből. - Ez a vén satrafa...

- *Sátorfa!* - javít a tanár.

Borcsa asszony meghördül. De a köhögés épp a torkán van, hát a szó bennreked.

Az őrmester belép:

- A zálogost épp az utcán találták, jelentem alássan. Bejöjjön?

A tanár a fejét rázza, de mielőtt szólhatna, az őrmester vissza kilép a folyosóra, s a helyén egy rövide nyirt haju potrohos úr állapotodik meg. Vastag gyűrű az ujján, vastag aranylánc a potroha fölött. Fekete gurgula szeme keleti utazásokat juttat az embernek az eszébe.

- Hivatni méltóztatott?

- Ismeri ezt az asszonyt?

A gyűrűk és láncok embere a szeméhez ernyőzi a kezét, s rásunyorit az asszonyra.

- Mintha láttam volna kérem.

- Valami dohányzószeret nem tett zálogba ott?

- De igen, igen: egy borostyán-szipkát. Éppen itt van nálam. Nyolc koronát adtam rá.

S a felső zsebébe nyúl. Arasznyi hosszú vöröstokos szipkát von elő. Szétpattantja a tokot, s az asztalra teszi.

A tanár fölkel, s a botjára támaszkodik:

- Csak nem szítt tán belőle?

- Nem, kéremalássan, nem.

- Ez az! - sárog Borbála asszony.

S a szeme boszúsan villog a vádlottra.

- Tehát ez a nő volt? - Biztosan emlékszik?

- Ez volt.

A vádlott asszony a szemére nyomja a zsebkendőt és zokog.

- Istenem, Istenem... olyan nyomorúságba keveredtem... És gondoltam, nem kérek előleget, mert azt nem szeretik... És a gyermekeim... óh a szegény kicsinyek... A Tiszába hányjam-e őket, mint a macskakölykeket?... Az egyetlen jó uram három hónapja halt meg. Csak pallér volt szegény. Annyi pénzünk se maradt, hogy gyászruhát csináltathattam volna... Két évig betegeskedett... Ki gondol az özvegyen maradttal? Meg a kis árvákkal? Az Isten? Nohát akkor

engem az Isten juttatott ide. Tegnapelőtt egy fazék tej kellett volna. A gyerekek csak száraz kenyeret ettek reggel. Istenem, - így imádkoztam, - egy kis tejrevalót engedj szereznem! És akkor láttam meg a drága szép szert a szekrényben. A kulcs benne volt. Gondoltam: ugyse szivarozik a tanár úr, ha el van téve... és mihelyt az első pénzt megkapom a tanár úrtól, kiváltom, visszalopom...

Mindez keserves zokogás-zihálás közben adódik elő. A kapitány ezalatt hivatalos hangon diktálja mondatonként az ítéletet. *Tatik-tetik* minden mondat. De a tanár már nem javít. Borcsa asszony is haragos szemmel lesi az ítéletet.

Azonban még sok tatik-tetik következik addig Mihálovicsnak buzgón serceg a tolla. A kapitányt meg nem érdekli az asszony élettörténete, hogy hogyan jött el Szolnokról egy kis batyuval és három gyermekkel. Hogyan kapott végre szállást a kutyapecérnél (óh jaj) előpénz nélkül. És hogy az az ember hogyan gondolja a gyermekeit, míg ő dolgozni jár.

- Ha az a jó ember nincsen...

A kapitány emelt hangon végzi:

- Minek okáért nyolc napi elzárásra és a nyolc korona megtérítésére ítéltetik.

Az asszony térdre rogyik:

- Kegyelmezzem meg bíró úr! A kicsinyeim... óh a kicsinyeim...

Borcsa asszony haragosan néz:

- Csak?

A tanár is elégedetlenül rázza a fejét.

A bíró vállat von.

- Kérem, ha nem a *126.* paragrafust veszem, az asszony hónapokig itt lesz zárva. A szipkát *élvezeti cikknek* minősítettem.

- Legalább a gyermekeimnek hadd szóljak kérem, annak az embernek, aki áll az ajtó előtt. A pecér...

- Vicián küldje be a pecért.

Az ajtó kitárul. Az asszony ott térdeltében a gyermekei felé tárja a karját.

A két gyermek az anya láttára nagyörvendezve, vigan berobog.

- Mama! Mamuka!...

S a nyakába esnek.

- A mézeskalács-huszárt...

- A cukorbabát...

- Óh édes pinyőkém! Kis pinyőkém!... (S a csecsemőért nyúl. Szerető pillantást vet könnyharmatos szemével a picire, és hálásat a pecérre.) Ha ez az angyali ember nem volna... Ez a pecér úr... ez az én őrzőangyalom!...

A pecér meghatottan pislog a zsebéből kilógó gumicsőre.

A kapitány lágy füstöket bodorít.

Az írnok a tollára vastagodott tintát vakargatja a penicilusával.

A tanár fölkel és megrázza a fejét:

- Visszavonom a panaszt! Ezennel visszavonom! A nyolc koronát is megfizetem.

- Hogyisne! - hördül meg Borcsa asszony. - De már azt nem...

A tanár boszúsan dobbant:

- Hallgasson maga vén satrafa! Vén satrafa!

Rázint a fején, mintha légy szállt volna az orrára:

- Azazhogy: *sátorfa!*

S a tanár, pecér, vénasszony, mama és pintyőkék kivonulnak liba-rendben a szobából.

Mihálovics nyugodt mozdulattal tépi kétfelé az ítéletet.

A kapitány másik pipára töm. Más tárgyalások következnek.

A KIS URFI JÁR.

Lelkendezve futott ki az öregbéres a tornácívek alól:

- Jár! A kis urfi jár! - kiáltotta az udvaron ujjongva, amire a cselédnép elhajigálta az ásót, kapát és futott befelé.

A kis urfi valóban ott ingadozott a széles kipadlózott tornácon. Körülvették már akkor a bámuló cselédek, az örömkönnyekben úszó mama és a boldog papa, aki sohase hitte volna, hogy ilyen derék kis ember papájává küzdi fel magát.

Valami elképzelhetetlenül is nagyszerű látványosság volt a kis urfi járása; az öregbéres ki is jelentette:

- Sok gyereket láttam mán járni, de ilyen gyönyörűen nem szedte a lábát egy sem.

Pedig milyen egyszerűen indult el! Ahogy ott játszadozott az öreg dadával a tornác padlóján, a lombos leánderek árnyékában, egyszercsak négykézlábra állott a kis urfi, azután fölegyenesedett két lábra, egészen úgy, ahogy a felnőttek szoktak.

Az öreg dadát csaknem szélhűdés érte ijedtében: a szeméhez kapott és hirtelen beledörzsölt az öklével, hogy nem-e káprázat űzte vele a játékát, azután hirtelen nagyot visított és befutott a konyhába, ahol így kiáltott éles rikoltó hangon:

- Jézus Mária, tekintetes asszony, gyűjjön ki hamar! a kis urfi jár!

A tekintetes asszony keresztülugrotta az előtte álló nagy uborkás üvegeket, úgy rohant ki a konyhából, Borcsa szakácsné is lefordította az öléből az uborkákkal telt szakajtót, Juli meg Tera, a bájostalpu cselédek, hasonló ugrásra használták föl megtermett lábuk izmait.

A kis urfi akkor lépéseket is tett s hol előre, hol hátra, hol jobbra, hol balra ingadozva ment egyenesen az anyja felé, aki csaknem az égbe röpült örömeiben.

Az öregbéres és a cselédek kiáltozásaira a tekintetes papa is kilépett a göbolyök istállójából és el nem tudta találni, hogy mi az isten csudája történik az ámbituson, siető lépésekkel tartott tehát arrafelé.

Hát bizony az ő szive is megdöbbent az örömtől, mikor a fehéringes kis urfit a saját lábain járva pillantotta meg.

Amint a kis urfi fölemelte rózsás pofácskáját és meglátta a papát, azonnal kacagni kezdett.

Le is tottyant hátra emmiatt, de rendkívüli biztonsággal, úgy hogy a korábbi csuszás-mászásokban megedzett ruganyos gömböcskéi ezt meg sem érezték.

A következő pillanatban ismét négykézlábra állott és fölemelkedett a lábára, azután pedig ismét menni kezdett, kacagva és örömtől repesve, mint egy megelevenült Ráfael angyal.

Ekkor már ott volt az egész udvar, még a libaőrzők is befutottak a mezőről.

Biztatták és hujongattak neki.

A kis urfi, mintha érezné, hogy rendkívüli bravurt visz véghez: összeszorított öklöcskéikkel folyton kacagva billegett a leguggolt dadától a tekintetes mamáig, meg vissza.

Még a fehérszörű Hattyu kutya is abbahagyta egy pillanatra a fára futott macska kibőjtölését, odaült a csoport közé és látható tetszéssel nézett az először járó kis urfira.

A dada a váratlanul összecsoportosult hallgatóságnak ott maga körül elmondta, hogy mi-képpen történt a kis urfi fölállása:

- Játszottunk gombokkal! Az egyik gomb elgurult. A kis urfi utána csúszott, mikor a gombhoz ért, a térdére ült és négykézlábra állott, aztán (uramfia) elfelejtette a gombot és fölemelkedett.

Ezt sokszor elismételte a dada, a legnagyobb részletezéssel s kétségen kívül még többször is elismételte volna, ha a tekintetes ur rá nem szól az egybegyült cselédségre, hogy ne tátsák tovább a szájukat, hanem lásson ki-ki a dolga után.

De még este, késő este is, a harangszó után lehetett hallani ilyen párbeszédet a faluban:

- Tudja-e ke nő, mi az ujság?

- Hogy a kis urfi jár! Hamarább tudtam, mint te!

FIÚ ÉS LEÁNY.

Tavaly még állt a szomszédomban, - a város végén, - egy rogyott hátú, régi házacska. Görbe fal, horpadt tető. Az udvarkát valamikor deszkakerítés választhatta el a pásttól, de az utóbbi években már csak három szál korhadt deszka lógott ottan a két cölöpön. A három deszka mellől persze rég elvitte az ajtót az idő, - vagy hogy a cigányok. Csupa lósóska, meg magasra burjánzott üröm a kerítés melléke.

Hát tavaly még állt a ház. Szegény csósz lakott benne; kurtalábú börtarisznyás ember, meg egy mindig napszámba járó asszonyka, - a felesége. Jóféle nép. Gyermekük nem volt, hanem időnkint hol innen, hol onnan került hozzájuk tartásra.

Egyszer látom, hogy két gyermek is sütkérezik a tavaszi napon, az eresz alatt. Egy öt éves forma kerekfejű fiucska, meg egy vékony, nyulladt leányka, - nyolc vagy kilenc éves. A fiun semmi egyéb nincs, csak egy térdig érő ing, kendervászonból való. A leányon foltos kék szoknyácska és elszükült rékli, ugyanolyan színű. Mind a kettő meztláb persze.

A következő napokban láttam, hogy a leányka iskolába jár. A fiú csak otthon unatkozik, játszik néha macskával, vagy ostorkát pattogat.

Vasárnap aztán láttam egy idegen asszonyt is a háznál. Cselédféle. Keserű homlokú, nagyarcú, szőkés nő. Lármáz a két gyermekre, kivált a fiucskára. Tehát az az anyjuk.

A következő vasárnapokon is megjelent a lármájával együtt. Mindig a délutáni órákban. A láрма többnyire a fiunak az ingét érdekelte, hogy mennyire elpiszkítja. Ott mosta, öblögette az inget zöld tálban az ajtó előtt, s kiterítette egy vadon nőtt orgonabokorra.

A leány ilyenkor csak ott állt és hallgatott. Sohse láttam olyan hallgatag és gondolkodó arcú leánygyermeket. Ha magában volt is, olyan volt az arca, mintha aggódna valamin. Ha küldték valahova, sietve járt. Iskolába is ha ment, szinte a házak falához húzott, mintha félne valakitől.

Az anya őt nem is igen korholta, de nem is dédelgette. Hanem a fiut!...

Egyszer hogy jött, valahol a páston találta a fiát, s hazáig bufálta. A gyerek jajgatott, visított.

Már akkor nem volt idegen nekem a kis ember. Meg-megszólítottam. Tetszett nekem, hogy olyan szembenéző kis mokánykölyök. S mindig vidám. Ha vasárnap nem volna soha, ő volna a legboldogabb legényke a Föld hátán.

Dehát vasárnap van...

Kiléptem a kapun és rászóltam a bőszen anyára:

- Hagyja már abba! Van magának lelke!?

Az asszony ijedten tekintett rám. A gyerek bömbölve futott előtte, s bemenekült a házba. Az asszony künn maradt az udvaron. Nem lármázott többé. A küszöbre ült és sírt.

Néztem.

Gondolkodtam.

Talán másképp kellett volna szólanom. Az a nyomorult asszony bizonyára nagy súlyát vonszolja az életnek. Mi bére lehet? 14-16 korona. Mind odaadja talán a két gyermek tartására. Bizonyára mind odaadja. Mert hiszen így is csoda, ha fejenkint hét-nyolc koronán eltartja

valaki. Mi jut abból egy napra? S ha csak kenyéren, krumplin tartja is őket a napszámos, mi marad neki?

Mindezek nagy kérdések. Csak annyi bizonyos, hogy az a szegény anya mindenét odahordja. Látszik a ruháján, hogy a legolcsóbbfajta mosóruha. Régen lehetett, mikor azt még új ruhának mondta. Elfakult, sokszor javított ruha.

De hogy bánhat olyan pogányul azzal a fiucskával? Vagy valami különös nagy rosszat cselekedett a kis tatár? Vagy azt véli az anya, hogy ez a módja a gyereknevelésnek?

Az asszony fölkel, bement a szobába. Kis idő múlva ismét a küszöbön ült. Foltozott. A leánykának a réklíjét foltozta.

A tavasz aztán egyre melegebbé vált. Az iskolai tanítás is megszűnt. A roskadozó házban többnyire maga volt otthon a két gyerek. Libára vigyáztak. S játszadoztak az odavetődő kis társakkal.

Ők ketten együtt soha. A fiú fiukkal, a leány a leányokkal.

A fiúk mindig vidámak, lármásak. Lovaznak, fára másznak, cserebogarakat, lepkét hajszolnak. A lányok mindig csendesek, komolykák, kivált Teruska. Soha nem láttam nevetését. Csak igen játékos: mindenféle apró cserepet rakosgatnak a leánypajtáskaival, s áskálnak a háznak régi rozoga deszka kerítése mellett. Kis négyszögeket húznak a porba s körülütködik vesszőtöredékekkel.

Egy nyári délután látom, hogy a Jani gyerek két kis magasínú pajtással andalog a pástról hazafelé. A szokott ing van rajta, semmi egyéb. Igaz, hogy a pajtásain is. De még csak kedd van s az ing máris távol tart minden fehérségtől.

Dehát nem törődik ő most azzal. Vig mint mindig. Az arcát már barnára és szeplősre sütötte a nap. Vessző van nála, vagy mint ők mondják: suhogó. Az itt-ott felnyulladt lósóskát csapkodja vele. Csuda, hogy micsoda izmos-erős ez a kis kölyök.

Teri, - a leányka, - ott játszadozik apró cserepekkel a rozoga deszkakerítés mellett. Egy másik leányka is van vele. Úgy belemélyedtek a játékba, hogy fel se pillantanak.

Ahogy a fiúk odaérkeznek, Jani megáll, szétveti a lábát, s kifeszíti a mellét.

- Hunyd be a szemed, tartsd a markodat, - mondja Terinek.

A leány egy fordulattal fölkel. Mosolyogva húnyja a szemét és nyújtja a tenyerét.

A fiú előkapja a háta mögül a vesszőt és belesujt vele a Teri tenyerébe.

A leány elrántja a kezét és rázza. Az arca fájdalmasra torzul:

- Óh, hogy a fene!... - mondja csaknem sírva. - Óh, hogy a tályog!...

Két fejjel nagyobb az öcscsénél. Vártam, hogy rárohan és megpofozza, meggázolja.

A fiú állt bátran s nevetett.

A leány nézett rá mérgesen s közben dörzsölte a mellén a tenyerét. Aztán csak leült megint a földre, s rakosgatta tovább a cserépjátékot.

Furcsa volt.

Az a kis kölyök, hogy így mulat.

A leány ezt nem cselekedte volna. Leány fejében ilyen ötlet nem születhetik. Leány nem húzza meg senkinek a haját, nem veti senki elé a lábát, hogy orra buktassa. Leány nem dobál kutyát, nem rúgat csillagot.

A háboruskodó szerbek fényképei között láttam egy fiatal nőt is, aki a vőlegényét vagy férjét kísérte a hadba fegyveresen, katonaruhában. Nem tudom miket cselekedett az a nő, de bizonyos vagyok felőle, hogy az Albániában felkoncolt aggok, nők, és kisdedek vére az ő lelkiismeretét nem szennyezi.

Micsoda kétféle lélek a férfi meg a nő?

Micsoda ős gonoszság lappang mibennünk férfiakban, hogy már ilyen pöttön gyermekkorunkban is jelentkezik?

Testünknek a gonoszsága-e? Vagy a lelkünké? Állati vagy ördögi rész az mibennünk, férfiakban?

Nem egyvilágból való-e a nő lelke a férfiemberével?

Ha egyvilágból való, mért selymesebb? S ha selymesebb, mért válhatik rongyabbá a férfiléleknél?

Ezen tünődtem föl-alá sétálgatva a kertecskémben. A tornácon asztalkendővel letakart tányért pillantottam meg. Uzsonnára készítik az asztalt. A tányérban egy szelet kenyér.

No, nekiadom a leánykának. A fiunak meg megmondom, hogy miért nem kap ő is?

Azonban mikorra a kerítés végéhez érkeztem, a leányka már csak magában hevert ott a cserépkéi mellett. Félkönyökön hevert s rakosgatta, mélyen beleandalodva a játékba.

- Gyere csak ide Teri. Nesze: kenyér.

Mosolyog. Szemérmesen alázatosan tartja a kötényt. Beleejtem.

- De ezt csak neked adom. Mondd meg az öcsikédnek, hogy ő nem kap, mert belecsapott a tenyeredbe.

Mosolyog.

- Köszönöm alássan.

Felcsipteti a köténye sarkát, s visszaül a játéka mellé. Be-benyul a kötényébe. Csipeget. Apró falatokban eszegeti.

Fordulok egyet a kertben. Mikor megint odaérkezek a kerítéshez, látom, hogy előkerül a ház mögül a kis haramia, még mindig a suhogó van nála. Leüti a fejét egy lósóskának. Amint kilép az ajtótlan kerítésen, a tekintete ámulva áll meg Terin.

A következő percben már előtte áll, nyújtja a kezét.

- Adj.

- Nem adok, - mondja határozottan a leány.

És szigoruan néz reá.

A fiú szontyolodottan áll és pislog. Hallgat.

Érdeklődéssel vártam: hogyan oktatja meg a leány én helyettem?

A leány azonban egy szót se szólt. E következő percben már benyult a kötényébe, s kivette az egész szelet kenyéret. Kettétörte.

Odanyújtotta a kenyere felét az öccsének.

BÖSKE.

Tizenhárom éves voltam, mikor regényeket kezdtem olvasni.

Ebben a korban az élet titkaira tanítanak a regények. Ebben a korban csak a titkok érdekesek.

Igy én is tömérdék titkot fedeztem fel az első regényemben. Mingyárt az elején észrevettem, hogy a férfiak meg a nők szerelmesek szoktak lenni egymásba.

Ez a felfedezés meglepett. Hallottam ugyan már harangozni efféle különösségekről, de persze a „szerelem” kínai szó volt előttem s a magyarázat hiányzott.

A regényben aztán megtaláltam.

Az író gyönyörűséges példákkal magyarázta meg, hogy egy Arthur nevű ifju, egy Leonóra nevű hölgygyel, hogyan esett fokonkint szerelembe, hogyan világosították fel egymást kölcsönösen arról, hogy az egyik a másikat, és a másik az egyiket tüzesen és forrón szereti s végül, hogyan olvadtak össze az ajkaikkal hosszú és édes csókban.

Én még sohasem olvadtam össze hosszú édes csókban és senkit sem világosítottam még fel arról, hogy forrón és tüzesen szeretem. Az igaz, hogy nem ismertem olyan szép teremést, mint Leonóra hölgy volt, akinek a szépségeiről leltárszerű bő kimutatást állított össze az író és csaknem leszédített a székről a bűbajos adatokkal.

Körülnéztem a házban, nem találhatnék-e valami Leonórát?

Fájdalom, csak néhány konyhabeli lény s néhány komoly és idős asszonyság képviselte ott a szépnemet. Előbbiekre rá se tudtam nézni, utóbbiak pedig kétségkívül a hajamba markoltak volna, ha azt mondom nekik, mint Arthur:

- „Imádom!”

A házmesternének volt egy kis sánta leánya; annyi idős, mint én. Ez némileg és ideiglenesen Leonórámmá lehetett volna, de már előbb ellenséges viszonyt kötöttünk. Én borsószemeket szoktam ejteni az emeletről a fejére, ő pedig végigütött a mankójával, valahányszor mankótávolba jutottam.

Ekkor éreztem csak, mily lovagiatlan voltam. A regényből megtanultam, hogy a hölgyek fejére borsószemeket dobálni, hajukat rángatni, tintásüvegeket feldönteni lovagiatlanság. Az igaz, hogy nekik sem illik végighúzni a férfiak gerincén, habár e tekintetben ártatlanul szenvedőnek sohasem érezhettem magamat.

Lenéztem az udvarra.

Böske ott ült a szokott helyén, a két leánder között. A kezében könyvet tartott. Megismertem a képekről, hogy természetrajz.

Tanult.

Leszakítottam egy szép szegfüt a virágtartóról és azt ejtettem rá a könyvére.

Megijedt.

Én komolyan és némi meghatottsággal néztem rá.

Ő tűnődve vizsgált.

Erre én a kezemmel tölcserít csinálva, leszóltam:

- Tűzze a hajába!

Ez volt köztünk az első barátságos mozzanat.

Böske mosolygott. Megszagolta a szegfűt és a hajába tűzte.

Rajtam valami kellemes érzés melegedett keresztül.

Este megfogta a karomat a kapualj lámpája alatt:

- Mondja, - szólt barátságos hangon, - miért adta ezt a szép szegfűt?

- Azért, - feleltem némi elfogódással, - hogy ne haragudjék rám.

- Nem haragszom, - mondta jószívűen. A szeme sajátságosan fénylett. Úgy éreztem, mintha a tekintete belehatolna a lelkembe.

Azután az iskolai dolgokról kezdett csevegni. Elmondta, hogy milyen a tanítója, mennyi a leckéje és hogy Som Lina nevű tanulótlánya, milyen jó, igazszívű hozzá.

Míg beszélt, észrevettem, hogy finom fehér az arca. A szája piciny és piros. Nem tudtam, hogy a ribizlihez, a muskátlivirághoz, vagy ahhoz a szegfűhöz hasonlítsam-e, amely a hajában piroslik.

Kiváncosnak látszott előttem, hogy ezen a kis piros szájon kóstoljam meg, milyen lehetett az a csók, amelyet Arthur és Leonóra váltottak.

De nem mertem szólani.

A kis házmesterleány valami nagy tekintélylyé magasodott előttem. Okosnak találtam és szépnek. Még a sántasága is olyan jól állott neki, hogy azt gondoltam: ilyen szépen, mint ő, nem tud sántítani senki a világon.

Ettől az időtől fogva gyakran és meleg szívvel beszélgettünk. Én hihetetlen mennyiségű virágot vettem és loptam. Böske pedig pazarul mosolygott rám és oly végtelenül kedves volt hozzám, hogy egyetlen szavára kész lettem volna vízbe is ugrani.

Talán a negyedik találkozásunknál történt, hogy elváláskor a kezét nyújtotta. Finom, kicsiny kis meleg keze volt. Olyan szívesen és örömmel tartottam a tenyeremben, hogy még ma is érzem a melegét, ha rágondolok.

Böske észrevette, hogy ez a kézszorítás többet jelent, mint a rendes kézszorítás szokott jelenteni. Megakadt a beszédben. Elpirult. Szemét lesütötte, majd ismét rámnézett, zavartan, elszoruló lélekzettel.

- Böske, - szóltam mély elfogódással, - adjon egy csókot.

- Nem, nem, - felelt megijedve s arcát láng futotta át.

Az anyja jött, belekapaszkodott a karjába. Én utána néztem szomorúan, bágyadtan. Böske egy pillanatra visszafordította az arcát és az boldog arc volt, tekintete pedig lángoló szerelmi vallomás.

Másnap nem láttam.

Azt mondták, a kórházban fekszik: igazítják a lábát.

- De miért!

Szerettem volna igazítani a magam lábát is, de mit igazítottassak rajta.

Egy hét múlva azt kérdeztem az anyjától:

- Meggyógyult-e már a Böske?

- Nem, - felelte az asszony, - meg fog halni.

Úgy éreztem, mintha szédülnék. Leültem a márványlépcsőre és dideregtem.

Egyszercsak jön az anyja visszafelé és azt mondja:

- A lányom szeretne magával beszélni, látogassa meg.

Ott feküdt szegényke a fehér kórházi ágyban. Körülötte állott az orvos, az apja, bátyja és valami asszonyrokona. Mikor meglátott, a szeme felragyogott. Mosolygott. Erőtlen kis kezét felém nyújtotta, azután megkérte az anyját, hogy hadd maradjon velem, négy szemközött szeretne beszélni.

De nem beszéltünk semmit.

Én könnyezve néztem rá. Ő mosolyogva rám. Átfonta két kezével a nyakamat és magához vonva, szeretettel, gyöngéden megcsókolt.

Miért halt meg, máig se tudom.

Az bizonyos, hogy én akkor a Dunáig elmentem háromszor. Mindenképpen meg akartam magamat ölni, de olyan hitvány és gyáva természetű voltam, hogy valahányszor a hideg nagy vízhez értem, mindig megborzadtam a haláltól.

A VIHAR ÉS A NAPFÉNY.

- Jelenet Atilla palotájában.-

A király haragszik!

Ajtóról-ajtóra lebbent a kárpít és szállt susogva a hír a palotában:

- A király haragszik!

Arcok elhalványultak. Járások elhalkultak a folyosókon, a termekben. Rika asszony körül megszűnt a dal. A hölgyek kérdően néztek a nagymasszonyra.

- Kémeket fogtak el, - mondta nyugodtan a királyné, - ma érkeztek ide. Vallatják őket.

De az ő szemöldöke is összébb vonult. Atilla jég s a jég nem vet lángot. Ha lángot vet, az már vulkán.

S újból besugták az ajtón:

- A király haragszik!

A hölgyek kezében megállt a himzőtű. Aggodalommal néztek egymásra. Még a sarokban heverő fekete medvebőr is mintha ijedten meresztette volna el csillogó óniksz-szemét.

Csak a kis Csaba játszott vidáman az ablak alatt a mályvaszín vastag kamuka szőnyegen. Négy éves volt akkor. A haja szőkés, mint az anyjéé. A szeme apró és fekete, mint az apjéé. Az arca fehér rózsza, mint az angyaloké. Térdig-érő piros szoknyácska volt rajta. A lábán sárga saruka. Oldalán fakard és csontkürtöcske. Kezében íjjacska és a hátán puzdra.

Egy csomó apró favitéz hevert előtte: gyermekarasznyi katonák, hún és római vegyesen. A hún vitézeken bőrsüveg. A rómaiakon aranyozott sisak. Szablyája, lándzsája mind a két sergnek ezüst. És a hún mind lovas, a római mind gyalogos. Valami rabszolga faragta őket hársból.

Csaba a római vitézeket állította karajos csatarendbe. A dajkája segített neki az állogatásban.

Aztán a terem másik sarkába futott. Rávetette magát a medvebőrre s annak a feje mellől nyilazott a játékhadra.

Az ajtó kárpítja között egy barna vén orr és szürke bajusz jelent meg:

- A király, - sugta be, - halálra ítélte őket!...

A hölgyek megrezzentek. A királyné is elkomolyodott. A dajka fölkelt és kinézett a tárt szárnyú ablakon.

- Erre hozzák őket, - mondta halk szóval.

- Csukd be az ablakot, - szólt rá a királyné.

Az ablak bezárult. Lantornás ablak volt: a napfény bágyadtan szüremkedett át rajta.

S mintha mindenki kővé vált volna a teremben. A hölgyek kifelé figyeltek: a halál halad el az ablak alatt.

Csak tompa lódobogás hallatszik, sok lónak a dobogása. Aztán künn el is csendesül minden, mintha a föld röge is arra fülelne:

Mi történik, ha Atilla haragos?

Csak a kis Csaba eleven. A nyila koppan: a katonákból öt is kiesett a sorból.

- Találtam!

A dajka lehajol, hogy visszaállítsa az elesetteket.

- Öt.

Csaba kiált:

- Öt. Hagyd! Öt!

Vastag kürtző büffen lenn hármat. A hölgyek megrándulnak.

- A király jön...

Az ajtókárpítón ismét behajlik a barna orru és szürke bajuszos ajtónállónak a feje:

- A király...

Mint mikor galambok közé követ dobnak, úgy röppen szét a hölgytársaság. Be a baloldali ajtón. Himzések, varrások, párnák, tarka rendetlenségben. Rózsa-illat kavarodik fel. Az egyik hölgy után hosszan szalad egy fehér selyemzsinór s a terem közepén marad el tőle.

Maga a királyné is fölkel és elhalványult arccal lépked be a jobboldali ajtón.

A dajka kapja félre előtte a kárpítót s kapkodja fel a királyné kendőit és ékszeres ládikáját, - viszi be utána.

A kis Csaba megpillantja zsinórt. Felkapja és a medvéhez fut vele. Kantáru veti a medvefejre.

- Gyi!

A másik teremből, ahonnan a barnaorru őr szokott besuttogni, dörgő mély hangon beszél valaki valakivel:

- Csuszómászó hitvány kigyófajzat! Ki vagyok én, hogy így beszélnek rólam? (Négy-öt dobbanó lépés.) Az én nevem vihar! És az én lábam földrengés. (Két dobbanó lépés, kardcsörrenés.) Csak egyet fujok s lefujom őket a trónról. Csak egyet toppantok s összeomlik mind a két császárság! (Szőnyegen halkuló lépések.)

- Atilla nem térdelt még, - mondja ráhagyón egy halkabb férfihang.

- Még csak nem is hajolt. Isten veled.

Búcsuzó szavak hallatszottak, aztán a kárpít széles nyilásra rándult: Atilla belépett. Az arca fakó volt. A szemében szinte lobogott a harag komor tüze. Szürke süvegén is a sastoll, mintha homlokából előnövő kard volna.

A kis Csaba unottan ült már akkor a medvebőrön. Vidáman tekintett az apjára.

Atilla megállt, szétpillantott.

- Hát csak magad? Hol a dajkad?

Csaba felszökött és az apjához futott:

- Ötöt egy lövésre az előbb! Ötöt!

S a heverő bábokra mutatott!

- Öt esett egy nyíl-lövetre. Öt római! Az az öt ott.

- Derék.

- Lőjlek még?

- Lőjj. Mindig lőjj a rómaina, mindig!

Csaba felkapta az ijjacskát. Ugrott. Aztán az apjára tekintett, nevetett. Az apjához lódult. Megragadta a kezét:

- Játssz velem!

- Ma nem.

- Játssz! No Térdre!

- Ma nem.

Csaba fölkapta a fehér selyemzsinórt. Ugrott, nyerített, mint a kiscsikó. Nevetett.

- Nézd milyen kantár! Enyém, igaz-e? Térdre! No!

Atilla lenyult a gyermekért s fölemelte félkézzel, mint valami pelyhet. A mellére karolta, megcsókolta.

- Én vagyok a Jelen, te vagy a Jövő. Az én nevem vihar. A te neved Napfény.

A gyerek kacagva tekergett félre:

- Játssz velem!

- Ma nem!

- De én akarom! Gyere no, gyere! Térdre!

S átkulcsolta az apja nyakát, húzta lefelé. Rugdalódzott.

- Gyere, no gyere... Vedd no a szádba!

Atilla morgott, a fejét rázta:

- Ma nem, no.

S le akarta bocsátani a kicsit a szőnyegre.

A kicsi azonban félkarral a nyakán maradt. Csimbeszkedett, rugdalódzott.

- De! Én akarom!

S belevetette az apja nyakába a fehér zsinórt, beleigazította a szájába.

- Gyi! Gyi!

Atilla elmosolyodott. A fejét rázta. A hátára vetette a gyereket.

- A teremtsit az apádnak...

S leereszkedett térdre.

PALIKA JÓ.

I.

Palika beteg. Fekszik a diványon. Csak úgy ruhástól.

A mama az ablaknál ül, és női kalapot varr. Körülötte is kalapok hevernek, egymásra vont festetlen szalmakalapok. De valamennyi kalap póre még. Az asztalon bársonyszalagok, madártollak, csatok, gyöngyök, színes cérnák, olló, ragasztó. Az ablakban egy cserép fukszia.

- Mi árthatott meg neked? Mért nem mondd meg a mamádnak?

- Nem tudom.

- Az nem igaz, hogy *nem* tudom. Mit ettél?

- Semmit.

- Hát már te is hazudsz! Eltanultad a hazudást Bokor Ferikétől.

- Nem.

- Olyan piszkos lelkű akarsz-e lenni, mint Bokor Ferike? Hazugság: piszok, utálat! Egy négyéves gyermek, aki hazudik... Ha százéves volnál, akkor se! Mit ettél?

- Semmit.

- Valaki adott valamit, valld meg!

- Nem.

- Mondtam: mutasd meg, ha valaki ad valamit: megeheted-e? Biró Ferike megmutatja a mamájának, mert Biró Ferike okos.

- Nem adott.

- Hát hazudsz! Oh, hogy fáj a szivem. Palika hazudik. Az angyalkák jönnek karácsonkor és megállnak az ablak előtt az égi fácskával: Nem, ilyen házba nem megyünk be; itt a fiucska hazug.

Palika ártatlan szeme szomorún, szinte vádlón néz a mamára. Sohse mondták még őneki, hogy hazudik. Most is olyan becsületes a szeme...

A mama megilletődik s engesztelően szól:

- Elfeledd Palikám, hát elfeledted. Nohiszen nem baj. Cukorka lehetett, mérges festékkel festett cukorka.

Fölkel és rátapint a forró kis homlokra.

- Istenem, Istenem. Elhivatom az orvost...

- Ne.

- Oh, te kis bamba. Hát tudod te mi az orvos? Az orvos olyan bácsi, aki megjavítja az egészséget. A suszter cipőt javít, órák órák, az orvos embert.

- Tudom,

- Kitől tudod?
 - Biró Ferike mondta.
 - Biró Ferike okos fiú, jó fiú, nem olyan mint Bokor Ferike. Hát akkor elhivatom a kedves orvos bácsit.
 - Ne.
 - Dehát miért ne? Ösmered te a kedves jó orvos bácsit? Ha ismernéd, örülnél neki.
 - Biró Ferikének keserű orvosságot adott.
 - Neked édeset ad. Biró Ferike rosszalkodott, azért kapott keserút. De te jó fiú vagy: az orvos bácsi szereti a jó fiukat. Szép cifra katulyában adja az orvosságot, aranyos üvegekében.
 - Nem kell orvosság.
 - Aztán az aranyos üvegecske, cifra szép katulya azé, aki beteg.
 - Nem kell.
 - Hát jó: másik orvost hivatok, aki a király fiát is gyógyítja. Messze, lakik, de nekem van egy karikám, elküldöm érte: - Eredj kis karika, beteg a Palika, hozd el a jó orvos bácsit.
 - Mutasd a karikát.
 - Itt van az ujjamon.
 - Iszen az gyűrű.
 - Gyűrű, arany kis karika. De ha nem leszel jó, nem megy el a karika, nem jön az orvos bácsi, nem jön az aranyos kis üveg, nem jön a cifra kis skatulya. Megy máshova, más gyermekhez: megyen a Bokor festőék Ferikéjéhez.
- Palika hallgat.
- A mama folytatja:
- De én ám nem engedem. Azt mondom: - Palika jó! Palika nem olyan engedetlen, mint Ferike. Csak a legszebb üvegekében adja orvos bácsi az orvosságot, meg a legszebb katulyában, amilyenben a király fiának adta. Hát idegyőjjön-e az orvos bácsi, vagy Bokorékhoz menjen?
 - Ide.

II.

Délután három óra. Palika szenvedő szemmel fekszik a diványon. Már párna is van a feje alatt. A mama varr és az ajtóra fülel.

- Már jön! Jön! A kedves orvos bácsi. Jön! Szeresd!

S az ajtóhoz siet. Feltárja.

- Isten hozta doktor úr. Palika már igen várja. Egyetlen fiam, doktor úr.

Palika valóban némi érdeklődéssel fordítja szomorú szemét az orvos bácsira. Az orvos bácsi vastag ember és fekete a szakála. Aranyos szemüvege hidegen villog az orrán. Ez gyógyítja-e a király fiát? Egyáltalán nem olyan ember, akire úgy nézhetnének a gyermekek, mint a junius elei cseresznyefára.

Palika mégis bizakodik. A doktor bácsi talán csak azért olyan sötét most, mert a mama elmondja, hogy Palikának forró a feje, nem eszik, nem játszik...

A doktor bácsi végre mozdul: néz nyelvet, tapint kezeckét. A fejét rázza. Ir cédulát. Beszél a mamával idegen nyelven. Rosszat mond bizonyára, mert a mama szeme elvizesedik. Elcammog aztán az orvos bácsi, mint az elefánt.

A mama sokára tér vissza. Vizes szemmel mosolyog és tapsol.

- Jön a szép üvegecske, meg a szép katulyácska. Jön benne egészség Palikának. Palika beszedi apránként az egészséget. Aztán a szép üvegecske Palikáé, szép katulyácska Palikáé.

- Édes?

- Persze, hogy édes.

A mama megigazítja Palikának a vánkösát és könnyezve varr tovább.

A szobában csend van és várakozás.

Végre megérkezik az orvosság.

Palika némi érdeklődéssel néz. Az üvegecske nem kicsiny és nem aranyos. De a katulya mégis rózsaszínű. Nem sokat ér, de legalább rózsaszínű.

A mamának azonban az üveg is igen teszük.

- Micsoda helyes üvegecske! Lehet majd bele vizet tölteni, a vízbe halacskát tenni. Fogunk majd halacskát, picikét, szépszeműt, csillogó szemű halacskát. Beleereszti Palika az üvegbe, aztán a halacska, ihaj-tyuhaj! fickándozik.

Közben kanálkát vesz elő a mama és tölt az orvosságból egy cseppet. Izleli:

- Jó, igen jó. Csak szokatlan. Olyan eleinte, mintha rossz íze volna, de aztán mikor már lent van, akkor kezd érződni a jó íze. Áh, de finom: Most mégjobban érzem, milyen finom. Csak eleinte, mintha rossz íze volna! de csak eleinte. No, nyelintsd el kedves! Ne izleld, csak nyelintsd el. Aztán tied az üveg, tied a halacska...

Palika a nyelvecskéjére engedi az orvosságot. De mingyárt ki is ejti a szájacskájából. S könnybe lábad a szeme.

- Keserű!

- Oh, Istenem, hát nem mondtam, hogy először keserűnek érzük. Hát hazudok én? Hát már most hova tegyük az ici-pici aranyhalacskát. Az ici-pici aranyhalacskának megígértük, hogy ide jöhet lakni a kis orvosságos üvegbe. Mit szóljak neki, ha kérdezi:

- Bevette-e már Palika az orvosságot?

Palika igen kedvetlen, de végre is az ici-pici halacskának az óhajta csakugyan megfontolandó: benyel egy kanálka orvosságot.

III.

Palika már az ágyacskájában fekszik. A mama ül az ablaknál és vörös szemmel varrogatja a kalapokat.

A katulya már Palikáé, noha csak két port fogyasztott belőle. Ott a szép katulya a kezecskéjében: fognak majd bele aranyos bogárkát künn a Zugligetben, ha majd Palika fölkelhet. Az orvos bácsi megmondja majd, hogy mikor kelhet föl. Már nemsokára fölkelhet.

S délfelé csakugyan jön az orvos bácsi. Az aranyos szemüveg hidegen csillog az orrán. Megint néz nyelvecskét, kezecskét. Palikának a hóna alá valami hideget is dug. Rossz.

És szól a doktor bácsi:

- A gyermeket be kell vinni a kórházba.

A mama sír. A Szűz Mária képe alá áll, ott sír. Az orvos bácsi idegen nyelven beszél, aztán elcammog.

Palikának nem tetszik az ügy.

A mama kikisérte az orvos bácsit és mosolyogva tér vissza. Milyen furcsa, hogy mosolyog, mikor a szeme csupa víz.

- A kórházba megyünk Palika, a szép kórházba, a gyönyörű szép kórházba. Orvos bácsi...

- Nem akarok.

- Miért ne akarnál? Orvos bácsi megengedte. Szép ház. Sok más gyerek is van ott. Azért vannak ott, hogy hamar gyógyuljanak. Itthon nem gyógyulhatsz hamar.

- Nem...

- Dehát mért ellenkezel? Hiszen a kórház szép úri ház. Jobb, mint itthon. Hát tudod te: mi a kórház?

- Tudom...

- Hát mi? Mit képzelsz, hogy mi?

- Olyan ház, ahol temetnek..

A mama szemét víz futja el. Igen ingerült:

- Kitől hallottad? Ki mondta neked ezt az éktelen számárságot?

- Biró Ferike tudja. Ott volt a temetésen.

A mama sír. Igen haragszik Biró Ferikére, azért sír.

- Biró Ferike számár. Az nem temetés volt, hanem lakodalom. Csak Biró Ferike számár: mindent ostobán lát, Palika nem számár, Palika meg fogja látni, hogy a kórház szép hely. Oda nem is eresztenek be mindenkit, csak a galambokat, meg a jó gyerekeket. A jó gyermek fekszik az ágyban. A galambocskák beröppen az ablakon. Palikának az ujjára száll a fehér galambocskák, kis piros lábú galambocskák, kis piros lábú galambocskák:

- Hípp, hopp, itt vagyok. Kérek morzsát, zsemlemorzsát, kiflimorzsát. Ad-e Palika morzsát?

Palika elmosolyodik. Bólint.

IV.

Palika a kórházi vaságyacskán. Kedvetlen. A kórház nem szép.

És a galamb?

Szó sincs itt galambról. Valami tévedés történt.

Egyáltalán igen oktan hely és rideg hely a kórház. Sok ágyacska. Sok apáca néni. Három doktor bácsi. Csupa idegen. A két apáca néni jó, az orvos bácsik jók, de otthon mégis jobb volt. Különösen éjjel: hol egyik gyerek nyávog, hol a másik.

- Mama! Mamám!

De éjjel nincs is a mamája senkinek, csak nappal. Palika mamája is csak délután jöhet. Most már itt varr. Az ágy mellett ül és itt varr. Nem kalapot varr, mint szokott, hanem ingecskét, hosszú ingecskét. Pedig mindig sír, mindig, mégis varr. Ő se olyan jó itt, nem olyan vidám, mint otthon. Csak sír, varr, hallgat. Unalmas!

- Haza, - nyögi Palika, - haza akarok.

- Holnap, - feleli a mama, - holnap. A galambocskát megvárjuk. Hatszor is itt volt már, kopogtatott az ablakon, de éppen aludtál. Mástól meg fél. Mondtam neki: győjön megint, ha Palika ébren lesz. - Jó, - azt mondja, - jövök. És elrepült.

- Hova?

- Fel, magasra.

- Hova?

- Felhők fölé. Angyalkákhoz. Mert angyalkák is etetik. Mondta, hogy az angyalkákat ide hívja játszani, Palika ágyához. Szép aranyszárnyú angyalkákat. Itt röpködnek. Játszanak Palika ágya körül. Lapdázna csillaggal, ezüst csillaggal, itt az ágy körül. Meg bujósdit is játszanak. Palika csak fekszik, nézi őket. Elbujnak, szekrénybe, ágy alá, aztán kérdezik:

- Találd ki Palika, hol vagyok?

Hát még ha majd bukfencet is hánynak itt a levegőben, mint a galambok. Itt lesz a galamb is, a kis piros lábú galamb. Velük röpköd. Egyszer csak ahogy röpködnek, az egyik aranyszárnyú angyalkának kiesik egy tolla.

- Jaj, - azt mondja, - elhullajtottam, de nem bánom: legyen Palikáé, ha kell neki.

Másiknak is kiesik egy tolla, két tolla, három tolla, Palika ágyára, Palika ölébe.

- Legyen Palikáé, ha kell neki. Kell?

Palika bólint. A szeme behunyódik. Várja a galambot, angyalkákat. De a mama igen sír. Előveszi a zsebkendőt és még a válla is reng. Mért nem örül mama is az angyalkáknak? Palika megnyitja a szemét és csodálkozva rebegi:

- Mért sírsz?

- Attól tartok: elmegy velük, Palika. A tollakat... a válladhoz ragasztják az angyalkák... és elszállsz velük... És elfelejtesz engem. Nem jössz vissza!..

Palika mégegyszer megnyitja a szemecskéjét:

- De: visszajövök.

BALZSAM EGY SEBRE.

Egy barátomnak meghalt a gyermeke. Nyolcéves leányka volt. Szép fehér arcú, fekete szemű okos gyermek. Agyvelőgyulladás érte, és most mikor minden virúl a természetben, ezt az egy virágfürtöt letörte a halál.

A Dante erdeje jut az eszembe, ahol a letört ág helyén vér csordul a fából és a fa megjajdul:

- Perché mi schiante! (Miért szaggatsz engem!)

Elkábultam a hírnek a hallatára, merthiszen az apa író, akinek az örök Isten leheletéből több jutott, mint másnak. Az ilyen ember szívéből marokkal tépheti le a húrt a fájdalom, van mit tépnie.

A gyermeket eltemették. Az apa világgá ment. Nem is tudják merre. Talán ő maga se tudja. Csak fut az oldalába lőtt nyíllal s azt gondolja, menekülés a futása.

Magam is külföldön jártam és csak most, mikor megjöttem, hallottam mi történt. Azóta minden gondolatom a futó, bujdosó apát kíséri s bár tudom, hogy nincs szó, amely elállítsa az ő könnyeit, szeretném odanyújtani neki puha és fehér selyemkendőül az én egyszerű hitemet.

A hit.

Micsoda múzeumba tett rozsdás szó manapság. A csontból és bronzból való bálványistenkék közé vetettük s azt gondoljuk ott is marad. De nem marad ottan. Nézze ön, kedves, szomorú barátom a sírok kertjét: mikor a legfeketében terjeszkedik széjjel a sötétség, a fűszálak közül akkor tűndökölnek elő a szent-jánosbogarak és az ég boltozatán az örök csillagok.

Az élet országútján van egynehány esztendei járóföld, amelyen úgy haladunk át, hogy nem nézünk az égre. Azt mondjuk:

- Hazugsággal van megtömve az élet. Az ég is hazugság. Minden csak hazugság. Csak az bizonyos, hogy vagyunk és az, hogy nem leszünk.

Ebbe a gondolkozásba méginkább belekeserít egy-egy szerettünk halála. Volt és nincsen. Ki ragadta el tőlünk, micsoda gonosz hatalom? Az égre fordítjuk könnyes szemüket, - mert a fölfajduló ember mindig arra fordul:

- Te vetted el Isten.

És az ég nem felel. Oh, hogy is felelne, gondoljuk elkeseredetten s nem nézünk többé csak a földre, amely elnyeli a mi kincsünket.

- Visszaadod-e föld valaha?

És a föld is hallgat.

Az ember pedig kiveti a hitnek a maradékát is a szívéből.

Hanem aztán, mikor lefelé megyünk a hegyről, hűvösség fázít bennünket: látjuk, hogy az élet célját nem találtuk meg az ormon. Az alkonyat idején önkéntelenül is fölnézünk az égre, a rég megtagadott és elfeledett égre és gondolkodásunkba belefénylik egy új gondolat, amely ezzel a szóval kezdődik:

- *Hátha mégis...*

Hátha a hit mégis érték s különválasztandó az elavult istenképektől. Hátha az életnek van célja, csak hogy az emberiség hajóját nem ember kormányozza s mi úgy vagyunk, mint a Kolumbusz matrózai: nem hisszük, hogy a sötétség óceánján túl van és megtalálható az új világ.

És akkor vesszük észre, hogy betűk csillognak az égen, ragyogó kézjegyek. A nap minden reggel feljön és a csillagok minden este feltündökölnek. Mi rejlik a nap és a csillagok mögött, ha nem az az értelmes erő, amely kormányozza a látható és a láthatatlan ég világait.

Mert nemcsak az valóság, amit látunk.

A föld középpontját nem látta soha senki. De van. És a föld e pont körül forog. A világ középpontját se látta soha senki. De van. És a földek és napok láncait ez a *Középpont* tartja a kezében.

Nem kellett nekem soha teleszkop, hogy meglássam az égi világ szédítő alkonyát, csak a mikroszkophoz nyultam remegő kézzel. Azt gondoltam, hogy minél apróbb az élet, annál tökéletlenebb. És láttam húszezer szemnek egymásra csatolt erejével mákszemnyire nagyított élő eleven teremtetéseket, amelyeknek a teste épp oly csodás, mint a miénk: csak úgy a táplálkozás tartja fenn a testüket, mint a miénket, két szemökkel úgy néznek, mint az ember s küzdenek, dolgoznak, szaporítanak, élnek mint mink.

S mikor az üveget már oly erőszakra csavartam, hogy a levegő hullámzó fényfolyammá változott s benne eltűntek azok a kis teremtetések, hallani véltem a kiáltásukat:

- A parányokat akarod e látni? A te szemed csak minket láthat az üvegen át, minket, akik a vizcseppben az óriások vagyunk!

És ekkor értettem meg, hogy a teremtésben az alaki nagyság nem nyom a teremtő értékserpenyőjén semmit, hogy a világtérben hömpölygő földek nem több fontosságúak az Úr szemében mint a vizcseppben kerengő rotatóriák.

A buta véletlenség világteremtő erejét hinni nem tartom emberi értelmemhez méltónak. A mindenségben lehetetlen nem látnom az erőt, az erőben a rendet, a rendben az *Elmét*.

Csak a célt nem látom.

De vajjon tarthatom-e nyomorult hinárnak és fekete süppedéknek a célt, mikor a feléje rohanó világok és feléje élő teremtmények látása bámulatba dermeszti a lelkemet. Az ég és föld egyaránt csodákkal behintett, de meg kell ismernem, hogy az én kis lámpásom csak földi használatra adódott e mostani életre nekem. Egy Kant is hiába csavarja feljebb a maga lángját, a mindenség titkába nem világíthat. Az Alkotó sötétséggel bástyázta körül a maga birodalmát.

Hát minek erőlködik az emberi elme! S ha már a hiábavalóságig erőlködött, micsoda értéke van annak a kijelentésének, hogy: amit nem látok, az nincsen s amit nem értek, az mind céltalanság!

Kétségtelen, hogy a gyöngesség érzése leverő. A földön nincs olyan teremtés, amelynek értelméhez képest a mi értelmünk isteni ne volna. Érteni akarjuk az eget is. És a titánság nyög fel bennünk, mikor visszahullunk.

De minek akarunk mi behatolni az örökkévaló titokvilágába, mikor a mi mulandó részünk földi birodalmának rendjét sem ismerjük.

Pedig ahogyan a kút vize visszatükrözi az ég csillagait, a mi földi életünk is visszatükrözi a földön túl való élet fényességét.

A virág magból születik és a föld nyirokja indítja meg benne az életnedvek kerengését. Az ember sem keletkezik önmagától és az emberi test első életforrása az anyai szív.

A testi szív és a lelki szív!

A szülők szeretik a gyermeküket. A gyermek a szülőket. Az emberek milliói mint méhsejtek egymás mellett családokra vannak aprózva és a szeretet aranyhálója tartja össze az emberiséget.

Az egész élet szeretet. Még a gyűlölet is. Ezt leheljük be, ezt leheljük ki. Ebben élünk öntudatlanul, akaratlanul is s mikor azt mondjuk:

- Rideg ez a világ!

Csak nézzünk belé mélyebben és meglátjuk, hogy az emberek egymás szívénél melegszenek benne.

Nincs földi boldogság a szeretet határain kívül. Ez minden. Ami ezen kívül van és értéknek látszik, az mind csak délibáb.

A szeretet aranyát pedig csak a fájdalom forrasztja szorosabbra, a fájdalom tűzcseppjei. - Ezt jó tudni annak, aki sír.

Csak egy-egy utazás, pár heti elválás is mennyire meghúz egy előbb nem is érzett ideget bennünk, de a viszontlátás édes itala feledtet velünk minden keserű poharat.

Vajjon aki a szeretet kötelékeivel füzte össze az emberiséget, engedheti-e azt, hogy az örök elvállás örvényébe hulljunk egymás karjaiból.

Aki a szeretetet legfőbb kincsül tette a szívébe, arról nem lehet vélnünk, hogy nem ismeri a szeretetet.

Emberi elménkkal is fel tudjuk fogni, hogy amilyen véges a tudás, oly végtelen a szeretet. Tudásunk határfalait megtalálhatjuk, de hol ér véget a mi szeretetünk. Az apák és anyák szívéhez intézem ezt a kérdést:

- Van-e mértéke annak a szeretetnek; amelyben gyermekeiket hordozzák.

Aki azt mondja: - Van! - annak még nem volt beteg a gyermeke.

Hát ha lelki erőink között ez a legerősebb erő, ennek kell legbecsesebbnek is lennie. Aki ezt belénk adta, nem adta esztelenül, sem céltalanul s ha el is pusztul valaha az egész földteke, a földteke gazdája kiragadja belőle ezt a kincset, mint ahogy az égő ház lakója azt ragadja föl, ami neki a legnagyobb, legkedvesebb értéke.

Nem voltunk és vagyunk.

Vajjon aki a semmiből elő tudott teremteni bennünket és világosságot s meleget teremtett belénk, nem volna ereje, hogy vissza ne engedjen semmisülni a semmibe?

Az ön bájos gyermeke nem halt meg, szomorú barátom, csak elutazott. Átlebegett azon a hídon, amely a mulandóság és örökkévalóság partjait köti össze. A hid tulsó végén ölelő karok vártak rá és örökönyyek hullottak kedves szép arcára s majdan, ha mi is odaérkezünk, ahova ő, mi is találunk ölelő karokat és örökönyyeket és ön újra megcsókolhatja életfájának letört szép virágát.

KARÁCSONÉJI ÁLOM.

Karácson estéjén karomra ültettem a kis fiamat és kivittem a ház elé.

A ködös szürke égmagasból vörös fénypontok mozgottak lefelé és szemlátomást nagyobbodva, fényesedve közeledtek a földhöz.

- Nézd apám, - szólt a gyerek, - leszállnak a csillagok.

- Nem csillagok azok fiam, hanem az angyalok serege: most hordják szét a karácsonfákat.

S néhány perc múlva csakugyan leérkezett a felhők közül a tündöklő angyalsereg. Mindegyik angyal hófehér ruhában, aranyos lengő hajjal. A kezükben ragyogó karácsonfák.

Átlátszó fehér ködbe voltak burkolódzva: szárnyuk halk suhanása hallatszott s a karácsonfák illatával telt meg a levegő.

Sokáig nem tudtunk szóhoz jutni, annyira lekötötte figyelmünket ez a szép látvány. A fiam átölelte a nyakamat és égő arcát az én arcomhoz fektetve, nézte a ragyogó mennyei tábort, az angyalok tündöklő sokaságát, amint elsuhantak egyenkint mellettünk és belengtek az ablakokon.

Aggódni kezdtem, hogy minket kifelejtenek a sorrendből, miért is lázas izgatottsággal kérdezgettem tőlük?

- Ki vagy te? ki vagy te?

- Én a Gazdagság vagyok! - szólt a vakítóan fényes angyal, drága ékkövekkel, nehéz arannyal, ezüsttel megrakott karácsonfát csördítve el mellettünk, a gyémántpor csillogott a nyomában is.

- Én az Öröm vagyok, - kiáltotta kacagva egy másik pirospozsgás angyal, és hol egyik, hol másik társához csatlakozva, vitte a gyermekjátékokkal megrakott karácsonfáját.

- Én a Pompa vagyok! - szólt kacéran a harmadik s büszke homlokáról brilliánsok fényessője hullott a karácsonfára.

- Pazarlás a nevem, - súgta a negyedik.

S utána jött nyomban a hamis selyembe öltözött Udvariasság.

Az izmos melegtékintetű Barátság.

A mámoros arcú Boldogság félig lehunytt szemmel.

A vakító fényű forró Szerelem.

Ezektől elvált és az árvaház felé tartott a Részvét.

Sűrűn elfátyolozott arccal ödöngött a kacagó Meglepetés.

S végül jött az örömtől reszkető, forró kezű, könnyekben mosolygó Szeretet.

Ez az angyal legjobban tetszett nekünk, karácsonfája bár könnyebb volt, mint a többié, de tele volt édességgel és rejtelmes csillogással. A gyertyácskák lángja melegített rajta s amint az angyal kebléhez ölelve vitte, a lombok az angyal ajkát ittasan csókolták.

- Apám, - szólt a fiam, búsan tekintve az angyal után, - mihozzánk nem jön angyal.

Összerezzenem.

Megdöbbenve vettem észre, hogy az angyalok seregéből már csak egy van hátra.

Ez nem birt a többiek nyomában haladni, bár látszott rajta, hogy karácsonfát nem emel. Bizonyosan az ölében hordja kincsét. A rajta csillogó gyémántgyöngyök mutatták, hogy ő is az égi sereghez tartozik.

Sűrűn be volt burkolódzva a ködfátyolok közé úgy, hogy az arcát nem láthattuk.

Amint hozzánk ért, erős kézzel ragadtam meg a ruháját:

- Megállj angyal, - szóltam kétségbeesetten esengve, - gyere be hozzám.

Bevontam magamhoz a szobába és ráfordítottam a kulcsot az ajtóra.

Az angyal levetette magáról a vastag ködfátyolt. A ködfátyol fagyasztó hideggel omlott szét a szobámban.

Akkor láttam, hogy nem fehér ruhába van öltözve, mint a többiek, hanem gyászos feketébe. A kezében nem karácsonfát tart, hanem töviskoszorút. Az arcán nem a rózsás öröm, hanem a halavány fájdalom. Homlokán nem csillag tündöklök, vércseppek gyöngyöznek. S a ruháján csillogó gyémántok nem egyebek, mint szeméből kipergett reszkető könnyei.

- Miért hívtál be, - szólt szívetmetsző sóhajtással, - a karácson estéjén csak az utcán szoktam bolyongani.

- Ki vagy te szerencsétlen?

A gyászoló angyal ölébe emelte alvó kis fiamat és karjában ringatva csöndes, bús hangon felelt:

- Én vagyok a Boldogtalanság.

PITYPALATTY!

- Klárka gyónása. -

- Gyónom a m... s... ss... szz... st... sz... s... legutóbbi gyónásom... tegnap reggel végeztem, s... sz... ss... zt... sz... sz... cs...

Bűneim:

Boszankodás egy kedves testvérrre. Vagyis egyházi személynek gondolatban való megsértése.

.....

Vétség a negyedik parancsolat ellen. Kétszer. Vagyis szófogadatlanság.

.....

Káröröm egyszer. Vagyis nevetés másnak a fájdalmán.

.....

A hatodik főbűn... elkövetése többszörösen... Vagyis harag többszörösen. Vagyis felebaráti szeretet törvényének megszegése gondolatban.

.....

Imádságnak elmulasztása kétszer. Vagyis délben és este is megfeledeztem az Úr angyaláról. És esti imádság is szórakozottan.

.....

Hazudás nyolcszor vagyis kilencszer. Mert gondolom, az is hazudás, hogy ígérünk és nem teljesítjük. Ámbátor mikor ígértem, igazán ígértem, csak este lelkiismeret-vizsgáláskor gondoltam meg, hogy nem lehet... És sírtam is rája, hogy nem lehet... És így mégis ígéretnek nem-teljesítése, és akkor hazudás...

És valamennyi hazudás közt az utolsó a legnagyobb: a negyedik parancsolat megszegésével kapcsolatosan, vagyis titkolódzás édesszüleim előtt írásban és szóban, vagyis hallgatásban. És írásnak elrejtése...

.....

- Hogy hogyan lehetett annyi bűnöm egy napon? - készséggel teljesítem lelki atyám jószágos kérdését.

Hol is kezdjem? hát... igen... reggel mingyárt a tedeum után kimentünk az állomásra mink is, hogy délre már hazaérkezhessünk. És kikisért bennünket két kedves testvér is: Ottilia testvér és Teréz testvér.

És boldogok voltunk, hogy vége a tanévnek és jelesen végeztem az első felsőbbet, és most már hazamehetünk. És mégis könnyeztünk, hogy a kedves testvérektől meg kell válnunk. És ők is boldogok voltak és könnyeztek.

És az állomáson fiuk is... diákgyerekek...

És azt mondja Ottilia testvér:

- Ne nézz a fiukra, nem illik. Elfeledded?

- Nem feledtem el, - mondtam neki, - de én nem is a fiukat nézem, hanem hogy egy falunkbeli van köztük, Szöcs Ali, a jegyző úr fia, - vagyis mivel gyónásban tilosak a nevek, csak úgy mondom: *egyén*. És mondom a kedves testvérnek, hogy az a fiú, az *egyén*, kispap lesz, mert tavaly példás volt a magaviseletből, és az apja azt mondta hogy kispap lesz és aztán meg majd pap lesz. Otthon mindig ő az első minisztráns, és mindennap minisztrál.

- Melyik az? - kérdezi, - de ne újjal mutass rá.

- Az, - mondom, - a szép komoly fiú, ott a Perron sarkán.

- Melyik? - aszongya.

- Ott a három közt, - mondom, - akik almát vesznek attul az asszonytul. A közbülső.

- Az a beütött kalapú fiú? Az a hónaposretek-képü kölyök?

- Az, - mondom, - és most nevetnek ott hárman, és ő csak úgy rázza a fejét belé.

És boszankodtam a kedves testvérré, hogy azt mondta:

- Hónaposretek-képü.

- Az a szép szürkeruhás fiú, - mondom, - kissé kinőtt a ruhájából, és most azért vidám, mert most végezte a másodikat a gimnáziumban, és nekik is ma volt a tedeumjok.

És igen boszankodtam Ottilia testvérré.

És akkor a fiú egy úrnak köszönt, és az úr odakiáltott neki:

- No legény, milyen a paksus?

- Jó, - kiáltott vissza Ali, vagyishogy az *egyén*.

- És a magaviselete?

- Példás.

És ez nekem nagy elégtétel volt. És bizonyára Ottilia testvér is érezte, hogy igazságtalan volt az *egyén* iránt, mert azt mondja:

- Hát szólhatsz majd vele egy szót illedelmesen, ha jó anyád is szól neki, és ha neked is kell szólnod.

- Én nem szólhatok, - feleltem, - mert nincs bemutatva nekem. És mama se szólítja meg, mert csak tavaly költöztek a falunkba, és nem vagyunk összejáratosak.

Aztán hát beszálltunk. De első osztályba csak mink és Istvándyék. Vagyishát neveket nem gyónok, mivelhogy tilos. És én a szélső helyen ültem, az ajtó mellett. Aztán, hogy a vonat megindult, fölkeltem és vontam az ajtót.

És mama kérdezte:

- Kimégy?

És én feleltem:

- Csak ide, hogy a tájat nézzem. Karácson óta nem láttam a tájat.

És nem is gondoltam rá mingyárt, hogy hazugság, amit mondtam. Mert nem a tájért léptem ki, hanem, hogy lássam, kik utaznak velünk egy kocsiban?

Olyan kocsiban utaztunk, amelyiknek az elülső fele első osztályú volt, hátulsó fele második osztályú, és közbül ajtócska.

Végigszemlélődtem a magunk folyosóján, hogy kik utaznak, mifélek. Csak a mellettünk valóban utaztak urak és kártyáztak. Aztán a kisajtón is átosonkodtam, hogy kik utaznak? Hát a mellettünk való fülke ablaka be volt kárpitozva, és igen kacagtak ott, - gyerekhangok.

És én beleselkedtem a kárpit mellett, hogy mit nevetnek? Hát az a három fiú volt ott, és közbül Szöcs Ali, vagyishogy az egyén, - mivelhogy nem szabad nevet mondani. És az egyén a hálóból lógott fejjel lefelé. Alatta meg az ülésen volt az alma, és azon iparkodott, hogy a szájával felvegye. És én igen elcsodálkoztam, hogy hogy akaszthatta meg odafenn a lábát? De szólítottak, hogy hol vagyok?

És alig ülök le, kanyarodóra rándul a vonat, és nagy zuhanás hallatszik a szomszéd kupéból.

És mama csodálkozva kérdi, hogy mit nevetek?

Hát mondom:

- Semmit, csak valami jutott eszembe az iskolából.

Kis idő multával ráeszméltem, hogy alig egy órája a szent áldozásnak és már ismét bűnös vagyok: hazudás és káröröm. Hazudás kétszer és káröröm egyszer. Pedighát lehet hogy A... egyén kitörte a nyakát és én meg nevetek.

És igen elszomorodtam, hogy ismét bűnös vagyok. És nyugtalan voltam, és megint csak fölkeltem és a folyosóra léptem, mintha a tájat nézném. És megnyugvással hallottam, hogy ismét nevetnek. És láttam a kárpit nyílásán át, hogy mind a hárman csokoládét esznek, és mind a három bajuszt festett magának a csokoládéval.

És mama megint kérdi, hogy mit nevetek?

- Valami jutott eszembe az iskolából, - feleltem.

És megint mingyárt elszomorodtam: hazudás immár harmadszor.

A következő állomáson kiszállt két fiú, de csak az ablakon át láttam, hogy igen integetnek a féderes kocsijukról vissza zsebkendővel, a vonat után.

És ismét fölkeltem. És mama rámszól:

- Ne mászkálj annyit!

És én feleltem:

- Csak itt nézem még a tájat.

És nem is gondoltam rá mingyárt, hogy ezzel a szülő iránt való engedelmesség megszegését követem el: megint kiosontam, és megnéztem, hogy csakugyan az egyénnek a társai, utaztak-e el? vagyhogy tán más fiuk? Hát csakugyan a társai, mert csak egymaga állt a kupé ablakában, de igen illetlenül vagyis félig meztelenen, és ott a nyitott ablakban az ingét lobogtatta ki a társai felé.

Akkor eszmélkedtem, hogy vétek a negyedik parancsolat ellen, és többé nem léptem ki, csak az átszálló állomáson.

És az egyénnel nem is foglalkoztam volna többé, de láttam, hogy egyenesen az automatához siet, és körültekint. Leszakít egy nadrággombot, és megint körülpillant, és akkor meglát bennünket a perronon. És igen elvörösödött, és köszönt mamának, hogy mellette elmentünk.

És a mama aztán kérdezte tőlem:

- Ki is ez a gyerek, de ismerős?

És én azt feleltem:

- Nem tudom.

És gondoltam, azért nem ismeri meg, mert mindig csak ministráns ruhában látja és soha nem fordult még meg nálunk a kastélyban.

Csak este lelkiismeret-vizsgálatkor jutott eszembe, hogy ez is hazudás volt: negyedszer!

Aztán hogy beérkeztünk az állomási ebédlőbe, mama tizórait rendelt, vagyis kávét és nekem tejet.

És az egyén is bejött és leült velem szembe a harmadik asztalhoz. És egyre csak engem nézett.

És egy nagykorsó sört tétetett maga elé. És utána-kiáltott a pincérnek:

- Szivart!

És megint engem nézett. Igen ábrándosan, mint tavaly is sokszor a templomban. De én egyszer se néztem rá... csak épp hogy láttam.

És aztán elővette a zsebóráját és az asztal alatt levette róla az üveget és a bal szemére nyomta, és azzal is nézett rám.

És aztán hozták a sörös korsót, és le se tette, míg felét meg nem itta, hogy csupa hab lett az orra, még a szemöldöke is.

Aztán szivarra gyujtott és igen büszkén ült és nagy füstöket fujt és engem nézett.

Aztán levélpapírost rendelt és írt. És közben fel-felnézett énrám és ivott közben, és az órája üvegjét beleejtette a sörbe.

És ez talán a második káröröm, hogy nevettem, de mégse kár, mert egy villával kihalászta.

És vagy három papírost eltépett és az asztal alá dobta. És én nem értettem, miért tépi el, amit ír, mert bizonyára társainak ír, akiktől elbucszott, és azoknak mindenképpen jó.

Aztán, hogy beszállást kiáltottak, a tolongásban úgy éreztem, hogy a retikulómet meghúzza valaki, és gondoltam, el akarja lopni valaki. De csak az egyén tolongott el mellettem. És gondoltam, talán gombjában akadt meg. És piros volt az egyén, még a füle is.

És ahogy beülünk a kupéba, nézem: nem esett-e ki az olvasóm? vagy a Lelki mannám? Hát látom, hogy egy levél is van a retikulómban.

Míngyárt tudtam, hogy az a levél, amit ő írt, és ő nyomta be a retikulómba. És elképedtem, hogy micsoda szemtelenség! És micsoda vakmerőség!

Aztán arra gondoltam, hogy talán nem is nekem szól a levél, hanem apukámnak? és talán csak azért nyomta az én retikulómba, mert gondolta, rövidebb út.

Ismét belenéztem titkon a retikulómba, és néztem a címlapját a levélnek, hát rá volt írva:

- *Magának.*

Tehát csakugyan nekem!

Elképedtem erre az óriási szemtelenségre! és gondoltam, odaadom mamának, és megmondom, hogy a tolongásban tették bele a retikulómba.

De a kezem nem mozdult, se a nyelvemet nem birtam mozdítani. Mert már akkor azon tűnődtem, hogy vajjon mit írt? Mit irhatott nekem?

És haragudtam is, hogy milyen szemtelenség: be sincs mutatva, és írni mer nekem!

És gondoltam: szeretném elolvasni, hogy mit mert írni? de mégse olvasom el, hanem vissza-küldöm felbontatlanul.

És gondoltam, talán megint itt ül a szomszéd fülkében, és hogy legjobb volna, ha bevetném neki a levelet, mint idegennek. De nem mehettem ki, mert engem ültettek az ablak mellé. És nem is erőlködtem, hogy kimenjek, mert igen szerettem volna tudni: mi van a levélben? és ha kimehetnék, bizonyára nem bírnám megállani, hogy fel ne bontsam.

És ahogy beszélgetnek, Irma néni azt mondja:

- Phű, de nagy a meleg! Nyitnánk ki az ablakot.

És lebocsátotta az ablakot. És kinézett.

És azt mondja:

- Egy gyerek ugyancsak rosszul van.

És engem igen gyötrött a kíváncsiság, hogy hátha az egyénről mondja?

És én is kinéztem.

Hát az egyén csakugyan látható volt, de távolabb: a mellettünk való vagonban, és derékig kihajolt az ablakon.

És igen sápadt volt, és köszönni akart nekem, de ahogy a kalapjáért nyúlt volna, a kalap széle felütődött és a szél elkapta a kalapját, és a legelőre vitte. De különben se fogadtam volna, mint idegentől.

És szerettem volna figyelmeztetni, hogy az ablakon kihajolni veszélyes, de nem szólhattam neki, mivelhogy nincs bemutatva.

Tizenegykor hazaértünk. És mink hintóba ültünk, és ő is kiszállt hajadonfővel, és az anyja várta ott és a testvérei.

És az anyja megijedt. És hallottam, ahogy mondja:

- Jézus Mária! Beteg vagy?

És ő csak legyintett:

- Oda se neki!

Aztán nem hallottam többet: mit beszélgettek.

És alig hogy haza érkeztünk, én a tyúkudvarba futottam és elbujtam, és elolvastam a levelet.

És azt írta:

Kedves Klárika, valamit szeretnék mondani tisztelettel, ami szívem titka koporsóm bezártáig, ha kijönne délután hat órakor a park végébe, és nekem van egy hosszú orgona-sipom, és azzal fúvok a jelet, hogy hol vagyok. Prütyöggetve fújom majd, és akkor épp úgy szól, mint a fűrj, vagyis pitypalatty, és ne gondolja, hogy a sipot én vettem ki az orgonából, hanem cseréltem egy Jókaiért, mert kentaurokat fogunk otthon játszani, és arra kell, és most már nekem jogos tulajdonom. És fölösleges lett volna visszavinnem a kántornak, mert ahol annyi a sip, egygyel több vagy kevesebb, nem számos. És én már tavaly is akartam bemutatkozni tisztelettel, de elhalasztottam. És azóta mindig maga van az eszemben.

Kezét csókolom. Régi tisztelője:

Ali.

Igen felháborított engem ez a levél, hogy hogy mer! és micsoda pittypalatty! És azt az orgonasipot is bizony hiába kenné másra. Mert aki nadrággombot dug az automatába, attól kitelik.

És egész délután haragudtam, és szerettem volna széttégni a levelet azonnal, de... éreztem, hogy többször is el kell olvasnom. Teljes megértés végett el kell olvasnom. Éshogy különösen, mi lehet az a *szívem titka*? Nekem ugyan semmi közöm az ő titkaival, ha be volna is mutatva, semmi közöm, de az a titok mégis igen foglalkoztatott.

És... többször is félrebujtam, és elolvastam a levelet, és miatta a déli harangszót se hallottam, és csak ebédután jutott eszembe, hogy elmulasztottam az Úrangyalát.

És igen boszankodtam reá, hogy az ő oka! És szerettem volna csak azért ha be volna mutatva, hogy keserű szemrehányással büntessem.

És... három óraker, hogy ismét elvonulhattam, ismét elolvastam a levelet, és ismét kifakadtam, hogy micsoda szemtelenség, hogy azt véli, hogy kimegyek hozzá, és meghallgatom.

És oly mérges voltam, hogy széttéptem a levelét.

És el is dobtam volna a levelét, de attól tartottam, hogy valaki felvesz belőle egy darabot és kérdezősködik, hogy ki írta? és mért van széttépvve? És ha kitudódik, hogy nekem volt írva, azzal gyanúsítanak, hogy levelezek vele, és még azzal is, hogy kimentem a pittypalattyra.

És gondoltam, jobb ha a zsebemben tartom addig, míg tűzbe nem vethetem.

És a zsebemben tartottam.

És sehogy nem birtam másra gondolni, csak hogy mi lehet az a titok?

És felszöktem a padlásra, hogy összerakjam a levelet és mégegyszer elolvassam.

És mama kerestetett és mondták, hogy a padláson vagyok. És hívott:

- Klári! Mit csinálsz odafenn?

És én feleltem:

- Azt nézem, hogy vannak-e megint kis cicák?

És igen nevték, én pedig azonnal eszmélkedtem, hogy ismét hazudtam, és ez immár négy... De nem volt bátorságom arra, hogy megvalljam és odaadjam a levél darabkáit.

És szerencsére, hogy öt óraker a keresztanyámék jöttek és Ida és Irma, és nem kellett mindig gondolnom a levélre. Csak mikor a cukortartó födelét becsapták, akkor gondolkodtam, hogy mért írta: *koporsóm bezártáig*? Éshogy ez mit jelent?

De nem birtam megérteni. És gondoltam: nem is ügyem ez nekem, hogy megértsem, - egy olyan egyén, aki nincs bemutatva, nem foglalkoztathat engem a mondásaival.

Aztán hogy beküldtek a szobába a bizonyítványomért, az órára pillantottam, és láttam, hogy mingyárt hat óra, és ez igen nyugtalanított. És megint összeraktam a levelet, és megint csak azt láttam, hogy hallatlan szemtelenség! És aztán ők is feljöttek a verandára, mert cseperegni kezdett az eső. És kérdezték, hogy mért nem jöttem ki? És én feleltem, hogy nem találtam azonnal a bizonyítványt.

És azonnal eszméltem, hogy ez immár öt. És igen elszomorodtam.

De szerencsére keresztanyám elmondta, hogy Ida fejkötőt varrt egy tyúknak tüllből és a tyúk olyan benne, mint az öreg boltosné, és mindig hátrafelé megy, mint a rák. És így nem foglalkozhattam a szomorúságommal.

És közben, hogy az órára gondoltam, már hat el is mult, és gondoltam, már el se jön, de épp akkor megszólalt a park végén a pitypalatty, és én megrezzenem.

És mama kérdezte:

- Mitől ijedtél meg?

És én feleltem:

- Denevér röppent erre.

És keresztanyám nem hitte, hogy azt mondja:

- Nem lehet, ilyenkor még nem lehet.

És én ismét hazudtam, hogy denevér volt. És a szívem erősen vert, és arra is gondoltam, hogy ez immár hat, hét. És hogy ennyi bűn egymásután!...

És aztán megint szólt a *pitypalatty*, és tudtam, hogy nekem szól, de szerencsére senki se ügyelt rá.

És én igen izgatott voltam: ha akarnám, megtudhatnám, mi az a titok, az a *koporsóm bezártaig*? És eltökéltem, hogy erős leszek, igen erős, és imádkoztam is magamban, hogy Isten erősítsen meg. És Isten meg is erősített.

És aztán ismét szólt a *pitypalatty*, és én nem bírtam hallgatni: beosontam a szobába. És ott is hallottam *pitypalatty!* És bedugtam a fülemet, és akkor is hallottam: *pitypalatty!* A párnát is a fülemre szorítottam, és hiába, - akkor is hallottam:

- *Pitypalatty! Pitypalatty!*...

És gondoltam, hogy ha a konyhának kerülnék, kionsonhatnék, hogy senki meg nem látna a fák közt...

...

És... kionsontam.

VILÁGTALAN MIKSA.

- Egy tanuló naplója. -

Szerencsés nap.

Ma töltöttem be a tizenkettedik évemet, és jó atyám adott egy új veretű ötkoronást. És azt mondta végül:

- E szent napon köss egy nagy és bölcs fogadást, - rádbizom, mit. És az a fogadásod folyton a szemed előtt ragyogjon életednek további útjain.

Az ötkoronáson vettem: tizen töltött bonhont, tizen berlini kéket, huszon karmint, és egy japáni skatulyát, kulcsosat. Elzárom a naplómat a lányok orra elől.

És sokat gondolkodtam, hogy mi legyen az a nagy és bölcs fogadás, hogy azért nehéz se legyen, és mégis előttem ragyogjon életemnek további útjain?

Végre is azt a fogadást kötöttem, hogy én nem fogok megházasodni sohase.

*

Szerencsétlen nap.

A latinból elégtelenre feleltem, és hiába mondtam, hogy tegnap a születésem napja volt, a tanárnak az semmi!

És volt még tizenkét fillérem, és hazajövet mazsolát vettem vigasztatásul. És Emma rögtön, amint beléptem, aszongya:

- Mi történt veled?

Meg Etel is:

- Mi történt veled?

- Semmi.

- Sírtál! Látom a szemedrűl!- mondja Emma. - Megint beszekundáztál.

Még Jolán is.

- Hallgassatok, - mondom, - mert úgy összekuszálom a frizurátokat!..

És el is árultak volna, de szerencsére jött Iza néni a Mártával, és Mártának új ruhája volt csipkerózsaszínű és attól megfélelkeztek rólam.

Szerencse, hogy itt volt ebéden is Iza néni a Mártával. Így az áruzkodás elmaradt. És káposzta volt, és jóanyám még többet mert a tányéromra, mint szokott. És jó atyám rámdörmögött:

- Micsoda finnyázkodás ez! Meg fogod enni!

És megettem.

És Etel gonosz örvendezéssel pislogott rám. És Emma is, Jolán is. Szép testvérek! De még a kuzenem is. Szép kuzenek!

És jó atyámon is láttam hogy megsajnálta a gyötrődésemben, - jóakaratosan szólt a káposzta után:

- Ernő tegnap töltötte be a tizenkettediket.

És Iza néni is megköszöntött. Márta is. És Márta is megcsókolt. Ha nem az asztalnál történik, biztos, hogy beleharapott volna a fülembe.

És azt mondja jó atyám:

- A fogadás?

- Megtörtént, - feleltem.

- No és mit fogadtál?

Haboztam, de aztán elszántan vágtam ki:

- Azt, hogy én nem fogok megházasodni.

És még kinevettek.

Csak jó atyám helyeselte, és ez nekem elégtétel volt. Aztán Iza néném faggatott, hogy:

- Miért?

- Azért, - feleltem, - mert én ismerem a nőket.

És megvetően pillantottam a lányokra.

*

Szerencsés nap. Délben ananászparfé.

Ma délután Veszprémiéknél. Miklós olajfestéket kapott. Megnéztem, hogyan festenek olajjal.

Hát az impozáns, az a sok festék és vászon és állvány, de mégse célszerű, mert a festék becsurog a festő kezeszárán. És eltökéltük, hogy művészek leszünk.

Náluk jó: öten vannak és mind fiú.

*

Szerencsétlen nap.

Intő: latinból, földrajzból.

Jó atyám megdorgált, és példaképpül állította elémm Emmát és a hugaimat, hogy azok milyen jól tanulnak.

Nem felelhettem, mert nem szereti olyankor, de Etel könyörgött délután, hogy írjam meg az írásbelijét.

Mit köszönhet a nemzet Hunyadi Jánosnak?

- Kéne? - mondtam elkeseredetten. - Én vagyok a rossz tanuló, a családi szamar és egyéb kétlábú oktalan állat, és én kölcsönözgessem az eszemet nektek, ragyogó példaképeknek! Én-nekem hizeleghettek...

- Jó, - felelte Emma, - holnap én sütöm a mandulás kiflit, és csak azért is kevés lekvárt rakok bele!

És mégse csináltam meg neki.

*

Közönséges nap.

Etelnek a gyakorlatát megirtam. És a lányok ma vették fel először az új tavaszi ruhájukat.

És Emmának mégis rossz kedve volt, mert azt mondtam neki:

- Olyan fakó vagy, mint a sületlen cipó.

Nem hitte, de Etel is mondta:

- Még a szád széle is szintelen.

És jó anyám küldött, hogy ülünk ki a levegőre az erkélyre.

És Emmának csakugyan megjött a színe az erkélyen, hogy olyan piros lett, mint a főtt rák. És ahogy ott ülünk az erkélyen, arra sétál egy buta képű katona.

- Nézd, - aszongya Etel, - a Zulu!

És nevet.

Nem értettük először: mit nevet?

És aztán világosabban mondta:

- Nem látjátok! A mézárósnak kutyája... ihihihhi... beállott katonának.

És igen neveltük, mert szakasztott olyan volt, mint a Zulu.

Emma meg boszus volt ránk, hogy azt mondja:

- Nem illik!

De nem engedték magunkat *neveltetni*.

És én mondtam, hogy Zulut bizonyosan gyomor-görcs bántja, hogy olyan keservesen forgatja a szemét fölfelé.

És majd megpukkadtunk neveltünkben.

- Ugass neki! - biztatott Etel. - Meglásd visszaugat.

És én kihajoltam az erkélyen, és leugattam a szeme közé:

- u-u-u!

Majd megvesztünk.

És Emma bement dühösen, és árulkodott jó anyámnak, hogy mink a járókelőkre neveltünk és ugatunk.

- Csak egy komisz katona volt, - mentegetődztem.

- Nem igaz, mert önkéntes volt.

Hiába mentegetődztem, hogy Emma hazudik, a két hugom is mellettem bizonyított.

Hát engem ugyan hívhatnak, hogy üljek ki velük az erkélyre!

*

Rossz nap.

Délben káposzta. És én soha többé Emmával nem beszélek. Csak jó szülőim előtt épp a leg-szükségesebbet. Mert a kárminom elveszett és mindenütt kerestem és nem találtam.

És ahogy Emma vizet ivott és utána megtörülte a száját, hát látom, hogy a zsebkendőjén egy megszín folt marad.

Csak elképedtem.

- Te loptad el a karminomat.

És az asztalához léptem és kirántottam a fiókját és kidőlt belőle minden. És ő mérges volt, és én is mérges voltam. És belekaptam a hajába. Etel meg léniával verte a fejemet, és Emma a képembe körmölt.

A nagy csatára jó anyám berohan, és hevesen elintézi, - hogy még most is melegebb a bal arcom...

És én megmondtam mindent, és Emmának bizonyára még melegebb a bal arca, mint az enyém.

De jó atyám igazságosabb volt, csupán Emmát vette elő, hogy micsoda hallatlan romlottság: tizenöt éves leány és a száját befesti.

És nézték, hogy a képe be van-e festve? De csak a szája volt.

És Emma bőgött, mint a havasi kürt, és mind a három leány bőgött mint három havasi kürt, és boszút esküdtek ellenem, de én nem félek.

*

Izgalmas nap.

Délután, ahogy az iskolából jövök, a házunk előtt Zulut pillantom meg, ahogy ott ácsorog, és leskődik fölfelé.

Engem várt persze. Nádpálca is volt nála!!!

Szerencse, hogy messziről megláttam. Kilestem, mikor hátat fordít és beosontam.

Attól tartok, hogy reggel is lesni fog rám.

*

Rossz nap.

Ma már Jolán kért, hogy csináljam meg a számtaniját. És jó anyám is rámparancsolt. És igen boszus voltam, mert ők csak bábuznak és én meg dolgozzak. Hát megcsináltam, de csak azért is hibásan.

Emma még mindig bibliai ábrázattal néz rám, és Etel se szólt hozzám egy szót se.

Csak annyit mondott, hogy azt mondja:

- Vége a testvériségnek!

- Béke hamvaira! - feleltem egykedvűen.

Legalább nem alkalmatlankodnak a szobámban.

A Zulu reggel nem mutatkozott, de ebéd után, ahogy kilestem az ablakon, láttam, megint vár rám. Nem is mentem délután sehova.

*

Vegyes nap.

Ma ettük az első cseresnyét.

Délután ismét alig birtam hazajutni: Zulu megint ott lesett a nádpálcával. Irtóztató boszúálló ember lehet!

És ahogy tanulok itt a szobámban és átpillantok a másik szobába, látom, hogy Emma ott ül egyedül a bábújával az ablaknál, és félve pillant körül. Gondoltam, bábuzni akar, mert már nem szabad neki, de azért mégis az ölibe veszi titkon, ha nem látjuk. Hát csak figyeltem milyen ostoba, és ahogy felém is les, elkapom a szememet és a könyvembe nézek, és kis idő múlva újra odalesek, hát valami levelet olvas igen pirosan.

Hamarosan levetem a cipőmet, és lábujjhegyen hozzá lopódzok, de a parkett ropogott, és ő ijedten markolta be a levelet.

- Adod ide?

- Nem?

És dulakodtunk, és ő végre is látta, hogy hiába erőlködik, el fogom csikarni a levelet, hát bekapta a levelet és megette.

És igen dühös volt rám. Sírt is mérgében. És igen goromba szavakat mondtunk egymásnak. És végül azt mondtam neki:

- Utállak, mint a káposztát!

És még este is láttam, hogy csöpög a szeme, dehát mér boszant engem?

*

Vegyes nap.

Emma ma se szólt hozzám, és biztos, hogy örökre haragban maradtunk volna.

De más történt.

Ugyanis egy dongót hajtottam a porolópálcával a szobában, és a dongó a mályvavirágos porcellán lámpa-ernyőre szállt, és csak gyöngéden ütöttem rá, mégis az ernyő meghasadt.

És Emma látta, és örömtől ragyogott a szeme.

Könyörögtem neki, hogy ne áruljon el, és mindent megígértem neki, de ő azt mondta, lehetetlen megbocsátania.

De aztán bizonyára meggondolta az ügyet.

És este ahogy jó anyám meglátta az ernyőt, haragosan kérdezte:

- Ki törte el?

És Emma nyugodtan felelte:

- Én törtem el anyácskám, véletlenül.

Nohát, hogy ezek a lányok... született mesterei a hazugságnak!

*

Izgalmas nap.

Zulu ma nem mutatkozott.

Mártáék voltak nálunk, és egy idegen leány, báróleány, aki fényképezőgépet hozott. És Mártán lilaszin új ruha, mivelhogy ma lett tizenkét éves. Szerettem volna kicsufolni, de a fényképező leánytól nem lehetett, mivelhogy báróleány, és igen nagyra van a kodakjával, meg a báróságával. Hát lefényképezett bennünket különféle csoportosításban.

És Emma kérte, hogy magányos mellképet is vegyen róla, de azt ne ragassza kártyára. És ahogy ült nagy szende ábrázattal, hát én meg mögéje lopakodtam és a kezemmel számárfület ábrázoltam a fejéhez.

És igen nevettek és megmondták neki, és már több lemez nem volt a gépben. Hát annyira megharagudott, hogy engem *neveletlennek* kiáltott.

Én meg ezért haragudtam meg.

Senkinek sincs joga arra, hogy engem *neveletlennek* kiáltson, senkinek a világon! Legfeljebb jó atyámnak és jó anyámnak.

*

Közönséges nap.

Zulu ma nem mutatkozott. Lehet, hogy valamelyik utcasarkon lesett, de nekem volt annyi eszem, hogy a kocsit közepén mentem az iskolába, és gyakran hátrapillantottam.

Vagy megunta, hogy hiába leskelődik reám.

Délután látom, hogy Emma az ablakban ül. Előtte két könyv felállítottan és ír.

Nyitva hagytam az ajtót, hogy ha akar, szóljon, hát aztán oda is jött és azt mondja:

- Haragszol még?

- Haragszom, - feleltem.

És ő aztán könyörgött és adott egy marok mandulát, hogy ne haragudjak és nézzem át az írását, hogy van-e benne helyesírási hiba?

Megtettem.

*

Jó nap.

Festettem egy igen szép tigris, amint áll a sás között, és mindenkinek tetszett, és jó atyám adott öt koronát, hogy tegyem rámba és akasszuk az ebédlőbe.

Aláírtam, hogy *Első művem, tigris a vadonban*. Dátum, név.

*

Rossz nap.

Ma el kellett mennem Emmáért, mert a cselédünk mosott. És ahogy az iskola felé andalgok a Borz-utca sarkán, majdnem belebotlok Zuluba: alig három méternyire volt tőlem.

Biztos, hogy galléron kapott volna, de elugrottam, elfutottam.

És Emma egyedül jött haza, és engem igen megszidtak, és uzsonnát se kaptam, csak Emma adott titkon egy fél zsemlyét.

*

Rossz nap.

Emmának ma volt az egzámentje, és Mártáék is ott voltak a vizsgán. Csak alig ismertem meg Mártát az új pipacsszinű ruhájában. Nem volt kedvem velük játszani, mert nekem meg holnap lesz meleg napom, és a latinból ha rossz kérdést kapok, elhasaltatnak.

És ott sugdosódtak az ebédlőben és nevettek és néztek rám be, és én mérges voltam.

És ahogy ott áll Márta a kép előtt, azt mondja hangosan, hogy én is halljam:

- Micsoda görhes macska ez? Talán szegényházi macska? És mért áll fogpiszkálók között?

És igen nevettek.

És Emma azt mondja rá:

- Nem macska. Olvasd el, alája van írva, hogy micsoda?

És megint nevettek.

Az ajtót nem volt szabad becsuknom, az ebédlő szellőzése végett. És evett a méreg.

És gondolkodtam, mit mondjak Mártának, hogy őt is egye a méreg?

Arra gondoltam, hogy szindetikont kenek a hajába, de ezt a fogásomat már ismerik. Tehát azt határoztam, hogy az Emma bábujának hátratekerem a lábát, az Etel görbe fésűjét kiegyenesítem, ráteszem a spórhertre és kiegyenesítem. Mártának meg a ruhájára mondok csúfságot.

És fogtam a könyvemet, hogy lemegyek tanulni az udvarra, és azt mondtam neki:

- Pecsét-nyomókkal kellett volna diszítani a ruhádat.

- Aszongya mér?

- Azér, - feleltem, - mer olyan színű, mint a spanyol-viasz.

És a lányok nevettek, és Márta elsápadt mérgében.

*

Izgalmas nap.

Családi séta délután a Margitszigeten. És Zulu ott ült egy fa alatt.

Rémület!

Azonnal fölkeltem, hogy engem meglátott, és utánunk indult... Én rögtön előre kerültem, mintha a növények iránt érdeklődnék. Ő csak azt várta, mikor maradok hátra.

Vendéglőben a szomszéd asztalhoz ült. Oly dühös rám, hogy visszafelé is utánunk kullogott.

De nekem is van eszem.

*

Francia nap.

A lányok ma egy francia asszonyt kaptak és nekem is tanulnom kell velők, de csak füllel.

És igen mulattam azon, hogy a víz franciául ló.

Ezentul így fogom mondani a szobalánynak:

- *Kérek egy pohár lovat.*

*

Nagy nap!

Semmiből se buktam, csak az elégségesekért szidtak meg itthon, és példaképpül állították eléem a lányokat.

És én elkeseredtem, és azt mondtam, mikor jó atyám otthagya az asztalt, hogy minden lányiskolára rá lehet tenni címerül egy szajkót, és hogy Emma is két bével írja azt, hogy *egyéb*.

Ma vettem hat festéket és kagylót. És Emma ma délután kapta az első hosszú ruhát.

Büszke benne és csúf.

*

Péter és Pál.

Az önkéntes megint lesett rám! Egész délután itt ácsorgott a ház előtt.

- Várhatsz rám! - gondoltam.

Csak azért is kimentem a lányokhoz az erkélyre. És igen mulattam rajta! Micsoda buta ember!

És Emma, ahogy babrált a virágaival, egy rózsája véletlenül leesett.

Zulu fölvette, és igen hegyesen sétált.

És igen nevtünk. Noha csak úgy a markunkba nevtünk, Emma mégis boszus volt ránk. De nem törődtünk vele.

- Hozok ki egy szivarvéget, - mondtam, - és levetem neki.

Erre Emma befutott, és elárult jóanyámnak.

Mióta hosszú ruhát visel, minden multságunkat elrontja.

*

Különös nap.

Ahogy ülünk a francia-órán, Emmát kiszólítja jó anyám.

Kis idő múlva Etel is kiszökik, hogy megnézze, ki jött? Elképedve tér vissza és súgja:

- Képzeld: Zulu van itt.

- Az önkéntes?

- Az.

A vérkeringés megfagyott bennem. És amint az óra elvégződött, felszöktem a padlásra. Estig ott ültem a száradó ruhák és egyéb lomok között, és aggódtam. Biztos, hogy jó atyám megrak.

És a cseléd feljött a ruháért, és azt mondja:

- Mit csinál itt urfi? Mindenütt keresik.

- Ott van még a katona?

- Régen elment.

Igen szurkoltam, de csodák csodája, csak azt kérdezték, hol jártam? És jó atyám egy szót se szólt.

És Etel félrehúzott, és aszongya, hogy mond egy rettentő nagy titkot. És azt mondta, hogy Emmába szerelmes a katona.

Csak elámultam. Hogy lehet valaki Emmába szerelmes? Nem, ez lehetetlen!

Hátha valami pokoli szándékkal jött hozzánk, és azzal áltatja őket, hogy Emmába szerelmes.

*

Jó nap.

Összeszedtem minden bátorságomat, és némi vigyázatokkal bementem. Potykássy úr igen szívesen kezet szorított és Ernő öcsémnek nevezett. Eleinte csak szemmel tartottam az ajtót a hátam mögött, de aztán láttam, hogy egy jámbor és ostoba emberrel van dolgom. Csak a katonaruha félelmes rajta. Voltaképp birtokos ő, és jogot is végzett állítólag, de bizonyára csak kegyelemből eregették át az osztályokon.

No kitünően mulattam rajta! Csak elnéztem, hogyan meregeti a szemét Emmára!

- Emmácska angyali lélek! - mondotta.

Ránéztem Emmára, hát olyan szenteskedve ült ott, hogy alig bírtam nyeldesni a nevetést.

*

Vidám nap.

Emma minden öt percben a tükörbe néz, és igen boszus rám.

És délben is, hogy atyám kérdezte, hogy ki sütötte a túrós lepényt? hamarosan rámondtam:

- Az angyal.

És mink hárman nevettük, és jó atyám megszidott bennünket.

És én délután csak azért is így mondogattam:

- *Harcásai és kecsegései Potykásai Mihály.*

És Emma majd megpukkadt.

*

Jó nap.

Miska bácsi ma civilben jelent meg és rózsát hozott Emmának. Civilben szebb, mint katonaruhában. És igen jó ember. Azt mondta, hogy a tigrisem művészi alkotás, és hogy elvisz majd engem egy igazi művészhez, aki neki barátja, és aki igazi képeket fest, tanyai képeket, lovakat, ökröket, boglyát és juhot. De a művész most már nincs itthon: Szolnokon nyaral, a Hollóssy társaságában.

*

Művészetnek napja.

Kerestem a képes lapokban tanyai képet, hogy addig is megpróbálom, és találtam is egy szép tanyai képet: kukoricahordás, és az előtérben ökrös szekér.

Mutattam Miska bácsinak és neki is igen tetszett, de azt ajánlotta, hogy csak egy kis részt fessek belőle: például a bérest, vagy az egyik ökröt, vagy csak annak a fejét. Aztán megint egy kis részt másik papirosra.

És lefestettem tizszeres nagyítással az egyik ökröknek a fejét. Csak a szarvának a színe nem sikerült. Ha Miska bácsi megint eljön, megkérdezem a színeket.

És jó atyámnak is igen tetszett, és adott két koronát, hogy vegyek rámat.

És aláírtam: *Ökörfej a tanyán.* Dátum Név.

*

Közönséges nap.

Miska bácsinak igen tetszett a kép. És azt mondta, hogy az ökör szarvának a végét fessek feketére, az alját sárgás fehérre, a közepét meszes fehér színűre.

És egy percben, hogy csak én voltam velök a szalonban, és irtam amiket mondott, megláttam, hogy a kezét csókolta Emmának.

Nohát ennek még sincsenek rendben a kerekei!

*

Rossz nap.

Mártáék voltak nálunk ebéden, és Mártán pitypang-szin új ruha.

És igen kevélykedett benne és irigyelte Emmát, hogy hosszú ruhája van és udvarlója.

És ahogy meglátta az ökörfejet, igen nevetett, és sugdosódott a lányokkal, és azok is nevettek, még Emma is.

És kérdeztem, hogy mi nevetni való van a képemen?

És Jolán megmondta, hogy Márta azt kérdezte, *kinek a képe?* És hogy azt felelték, hogy az *én képem?*

És dőlöngtek a kacagástól.

Hát én igen megharagudtam és mikor Márta elment, fogtam a kalamárisom dugóját, és az ajtóban hozzá kentem-fentem a szoknyához.

*

Közönséges nap.

Mától kezdve *V. M.* a naplómiban azt jelenti hogy *Világtalan Miksa*, vagyis *Vak Mihály*.

Nohát ez az Emma, hogy rászedi azt az embert!..

Hogy tudja játszani a komolyat, az okosat, az igaznyelvűt, az angyalt!...

*

Pompás nap.

Színházban voltunk, *V. M.* hozott a szünetben egy nagy tasak kuglert.

És nekem igen tetszett a csupa-gyémánt gyönyörű királykisasszony. És igen elcsodálkoztam, hogy azt mondták, hogy az csak üveg-gyémánt és hogy az a királykisasszony a szomszéd házmesterének a leánya. Csak ki van festve.

*

Jó nap.

Beiratás. Könyvek vétele. Délben szőlő és őszibarack. *V. M.* küldött a szőlőjéből.

*

Izgalmas nap.

Ebédén nálunk volt *V. M.* meg az atyja. És *V. M.* megkérte Emmát, hogy feleségül veszi. És jó szülőim csak néhány nap múlva válaszolnak.

És én azt gondoltam, hogy ez képtelenség, de csak elhült a vérem, mikor este hallom, hogy bele fognak egyezni.

Ebből valami nem jó lesz!

*

Rossz nap.

Emma engem *tacskónak* nevezett, és én igen haragudtam.

Mert azt mondtam neki, hogy te Emma, az a Miska bácsi becsületes komoly úri ember, és te elbolonditod. De mi lesz, ha hozzá még, és te a szeme közé ászítasz, mint nekünk, és mindenképpen megösmer téged?

*

Veni sancte.

A mise alatt azon gondolkodtam, hogy felvilágosítom *V. M.* bácsit, mert ha elveszi, másnap visszaküldi, mint jó anyám szokta a mészárosnak a rossz csontot.

És mondtam is Etelnek, hogy gyere, mondok valami igen bizalmasat, de esküdj meg. Megesküdött, aztán mondtam neki, hogy meglásd ebből szerencsétlenség lesz! Mert darabig lehet színlelni mindent, de ha megösmeri Emmát, hogy micsoda álnok, rossz-csont, baj lesz.

Etel is gondba esett, és elárult jó anyámnak, és jó anyám engem számárnak nevezett.

*

Rossz nap.

Mingyárt az első felelési órán szekunda latinból.

És én mondtam, hogy nálunk varrónők fecsegnek, mert menyasszonyi ruhát varrnak, de a tanárnak az semmi.

Szinte előre tudtam, hogy ma délben káposztát eszünk.

*

Igen rossz nap.

Ma ott ültem darabig a szalonban, és hallottam, hogy Emma *Misinek* nevezi Miska bácsit, sőt egyszer *Misicának* is!

Csak elhültem erre a vakmerő szemtelenségre, és este megint összevesztünk, mert én mondtam, hogy hogy mersz te egy szakálás embert per *Misi*, *Misica* szólítani?!

És ő engem összecacsizott és én vissza, és jó anyám is ahelyett, hogy őt szidta volna meg, engem butázott össze, hogy mit avatkozok a dolgukba?!

*

Közönséges nap.

Emma könyörgött, hogy ne haragudjak.

Tudtam, hogy mi következik, hogy nézzem át a maszlagos levelét, és rakjam bele a pontokat és vesszőket, és javítsam a helyesírási hibákat.

És térden könyörgött, és puncstortát is ígért, végre is meglágyított.

És míg a pontokat és vesszőket raktam a levélbe, felkapta a bábuját és avval táncolt.

Ezt látta volna *Misica*!

*

Igen izgalmas nap.

Az esküvő. Rajtam fekete uj ruha. Összesen nyolcan. És Mártát nekem osztották.

Eleinte boszus voltam érte, de ő virágot tűzött nekem a keblemre, és hizelgett, és mentünk karonfogva.

És én templomig nem fogtam fel komolyan az ügyet, csak akkor estem gondba, mikor az a jó balek áhítatos megindulással esküdte:

- *Soha őt el nem hagyom...*

Hogy esküdhetik egy meglett ember ilyen meggondolatlanul! Hiszen nem ismeri Emmát.

Mi lesz, ha rájőzanodik, hogy a csupa-gyémánt királykisasszony voltaképp csak köznapi leány!

A nap legszebb része az uzsonna volt az esküvő után, és Mártának adták a tortának az egyik cukorrózsáját, ő meg titkon nekem csusztatta. Ezért megbocsáttatnak az ő bűnei.

És aztán Emma elbúcsuzott *V. M.*-el, mert Bécsbe utaznak és onnan Velencébe, és Emma onnan már nem hozzánk tér vissza. És igen sirt. És jó anyám is. És mindenki.

Még én is!

Dehát aztán arra gondoltam, hogy fölösleges vízpazarlás, hiszen Emmát úgy se birják ki sokáig.

*

Hetek multak el.

És én mindennap várom rettegve, hogy Emmát haza-ekszpediálják. *V. M.* sógor igen jó ember, és sajnálnám, ha elvesziteném. Dehát úgy látszik, még mindig nem látja Emmát.

*

Levél jött Emmától. Azt írja, hogy leszüreteltek, és hogy ő igen boldog.

Nohát még a macskának is kinyilik nyolcadik napra a szeme, de a Miska sógorom szeme...

*

Jó nap.

Féléve nem láttam Emmát. Alig ismertem rá, úgy meghízott. Mikor megérkeztek, elrémültem, hogy drámai jelenetek következnek, szóval, hogy nagy zörgés lesz a háznál.

És nagy csodálkozásomra nem lett semmi. Miska sógor úgy hívja Emmát, hogy *angyalom*, *galambom*, az meg csak per *te* beszél vele, mint valami suszter-inassal.

Ez az ember örökre megvakult.

NEM A LEGÁRVÁBB.

A neve csupán két betű: M. L.

Senki sem tud róla többet. Még a házmester is, aki takarít rá, és hordja az ebédjét, csak Emel úrnak hívja.

A szerkesztőségbe ugyanez a házmester viszi a regényfordításait s itt szintén M. L. névre adják ki a honoráriumot. Budapesten többre nem is kíváncsi az emberiség.

Különben szőke, sápadt ember. Verset nem ír s a nők iránt nem érdeklődik.

Beállit egyszer hozzá egy fehér szakálu öreg ember és elmondja, hogy ő Amerikából érkezik.

- Remélem, nem nagybátyám, - szólt Emel úr, - végigpillantva a kopott öltözeten.

- Nem, - felelt az öreg, - én koldus vagyok.

- Rossz helyre botlott. Kollégák vagyunk. Csakhogy éppen az én nevem író.

- Ön jó embernek látszik uram és lássa én ma koldulok először. Most is csak azért, mert félév óta nem is láttam meleg ételt.

A melegétel meghatotta Emel urat, lehet, hogy személyes tapasztalatai voltak az afféle hiányokban.

- Honnan jön? - kérdezte részvétellel.

- Mexikóból.

- Olyan messziről?

- Sohasem hazudom.

- No ezt szeretem. Már régóta várok olyan embert, aki Mexikóból jön és nem hazudik. Engem ugyanis arra tanítottak az iskolában, hogy ott az emberek talppal fölfelé és fejjel lefelé járnak. Azóta sokszor zavarban vagyok, mikor a szegény hőseim Mexikóban szerepelnek.

- Ne higye uram, én sohasem álltam tótágast.

- No akkor jól van. Üljön le, míg az ebédem megérkezik, mondja csak, ismert-e ott magyarokat?

- Hogyne ismertem volna. Az Amerikába érkező magyarok hozzám fordultak legelőször.

- Hogyhogy?

- Jegyszedő voltam a kikötőben.

- Ismert ön egy Fekete-Balogh nevű családot?

Az öregén mintha valami melegség futott volna keresztül.

- Ismertem.

- Hogy vannak azok?

- Meggazdagodtak.

- És a leányuk?

- Irma?

- Azt hiszem, nincs több.

- Csakugyan nincs. Hát, az folyton búsul, - jegyezte meg az öreg, figyelmesen vizsgálva a fiatal ember arcát.

- Busulhat. Férjhez ment?

- Nem. Valakit Európában felejtett, azt mondják, - (az öreg erősen hangsúlyozta a szavakat.)

- Lehet, - szólt keserűn a fiatal ember.

Hirtelen fölindulással jegyezte meg:

- Szerencséje, hogy pontosan indult a hajó, különben gyilkosság történt volna.

Az öreg összerezte.

- Legyen nyugodt, - szólt aztán búsan, - úgy hallottam egyszer, hogy meghalt.

A fiatalember vállat vonva felelt:

- Nyugodjék békében.

De azért, amint ránézett az asztala fölött függő arcképre, harmatba borultak a szemei.

- Szerettem, - szólt magyarázón az öreghez, - és a boldogságnak legmámorabb napjaiban ragadták el tőlem. Valami csekélység miatt összekülönböztünk akkor, tudja mással táncolta a francia négyest. Ugyanakkor irt Amerikából valami gézengúz nagybátyja. Átcsalta őket az Oceánon. Azt hitték, hogy ott valami milliomos ember aranytálon fogja neki kínálni a házasságot. Hát jól van. Ugy elfeledtem, mint a születésem óráját.

Az öreg sápadtan hallgatott.

A házmester megérkezett az ebéddel. Hozzáültek. Az öreg elősorolta az összes tapasztalatait a föld lapos mivoltára nézve, s egyuttal elmondta, hogy ő mint Miksa császár katonája került Mexikóba. Végül ismét a Fekete-Balogh családra akart áttérni, de Emel úr nem érdeklődött többé irántuk.

A hosszú út kimerítette az öreget. Ebédután elaludt ülve a kanapén.

Este ismét együtt vacsoráltak, s vacsora után a jó hangulat öröme átnéztek a három nyolcasba is, ahol az öreg a vendégeknek nem csekély csodálkozására dörgő hangon olyan dikciót mondott Emelre, hogy ez csaknem Mexikóba sülyedt szégyenletében.

Az öreg benyalt.

Haza kellett vinni.

Ismét ott aludt a kanapén.

Reggel, mikor Emel fölbredt, az összes pipái ragyogtak a tisztaságtól, az íróasztalán rend volt. Az íróasztal fölött lévő fiatal női arckép mosolygását nem takarta többé szürke por s az öreg künn az udvaron a házmesterre pörölt: azt mondta, hogy az Emel úr dohányának illata füstöl a pipájából.

Délben ismét együtt ettek.

Délután az öreg fölfedezte, hogy a házmester a szerkesztőségi honoráriumokból magát is honorálja. Effölött közös háborgást vittek véghez. Konstatálták, hogy ezután az ezüstkanalakat sem lehet rábizni a házmesterre. Másnap az öreg Emel ur nem csekély csodálkozására kijelentette, hogy árnyékául szegődik és annélkül, hogy feleletet várt volna, elment az ebédért.

E naptól fogva ő hordta a kéziratokat is szerkesztőségekbe.

Kedves, jó öreg ember volt különben. Azt hitte magáról, hogy arcban Bem apóhoz hasonlít, azonban inkább Tisza Kálmánhoz hasonlított, depersze senki sem merte neki mondani. Mig Emel úr irt, az öreg a folyosón ülve pipázgatott, s ha valaki csak köhintett is arrafelé, az öreg úr csöndesen olyan fenyegetődzést cselekedett az öklével, mintha dinamit bombát készülne hajítani. Verklisek, handlék mind elszoktak a háztól. A pókok is jobb tanyát kerestek. S a házmester már csak másodpipából élvezhette a szagos dohányt.

Hanem egy napon maga az öreg tette tönkre az irodalmi csöndességet.

A szerkesztőségből egy ordító gyerekkel tért haza.

- Remélem, ezt nem honorárium gyanánt adták? - kérdezte Emel úr megriadva.

Az öreg zavartan pislogott a gyerekre.

- Hallgass! - rivalt rá. - Itt nem szabad ordítani a kalendáriumbeli szenteknek sem.

A gyerek elhallgatott. Arca csinos vonásokba rendeződött, nagy kék szemével rábámult az öregre.

- Hát látott ilyet, - kezdte magyarázni, - csupa szivességből jutottam ehhez a kolonchoz. Amint megyek a Dunaparton (halat akartam venni estére), hát egy asszony megkér, hogy tartsam addig a gyereket míg a strumpántlián igazit. Majd rávicceltem, hogy fordítsunk a dolgon, de gyászba volt öltözve, hát inkább azt mondtam, hogy veszek piros almát. A gyerek nevetett. Én is nevettem. Azt hittem, hogy az anya nevet. Pedig dehogy is nevetett: beleugrott a Dunába.

- Rettenetes!

- Így volt. Nem szoktam hazudni. Csak legalább valami rokona jajgatott volna a parton. De csak a kofák sikoltoztak. Odavittem a gyereket ahhoz, amelyik legjobban adta a hangot. Azt felelte, hogy inkább ő is ad egyet a hat unokájából. Kináltam az utcán fűnek-fának, de ugylátom, a gyerek a leghitványabb portéka, mert még a rongyszerzők is vállat vonva mondták: Was hab' ich davon? Utoljára leállítottam a gyereket a kirakat elé, és elszöktem tőle. Fél óráig is vártam, hogy majd csak kézen fogja valaki. Dehogy fogták! Lökdösték jobbra-balra, sőt egy úr, aki a hasától nem látott maga elé, el is taszította.

- Hát mit tegyünk ezzel a gyerekkel?

- Az anyja után nem dobhatjuk.

- Az természetes. De ugye maga nem tud szoptatni?

- Kell is szoptatni. Hiszen úgy jár, mint egy gróf.

Emel gondolatokba merülve szólt:

- Hirdetés utján fogjuk felajánlani a jószivűeknek.

Mingyárt meg is irta a közlenivalót:

JÓSZIVÜEK FIGYELMÉBE ajánlunk egy kis árva fiút. Egy éves; a szeme kék a haja kenderszinű, az arca fehér, a teste ép. Átvehető Zug-utca 7. szám alatt.

A kis árván éppen nem látszott a sötét sors. Cicomás bársony ruhába volt öltözve, s mingyárt játékot kezdett az öreggel. A bajsztát akarta elkapni, s az öreg ilyenkor harapással ijesztgette. A gyerek nagyokat kacagott ezen. Majd Emel úrhoz tipegett és ennek az arcába nézve, így szólt:

- Szép bácsi.

- Micsoda hizelgő megjegyzés! - szólt mosolyogva a fiatal ember.

A gyerek komolyan ismételte, hogy a bácsi szép.

- Hát az a másik milyen bácsi?

- Nagybácsi.

- Ezer kaktusz és indián, - kiáltotta az öreg föllelkesülve, - ne adjuk ki messzire ezt a gyereket!

A gyerek már akkor fölmászott Emel úr ölébe. Gyöngye kis ujjával megsimogatta a szakálát, megfogdosta a fülét s végül komoly kedvességgel csókra csucsorította a száját és az Emel úr arcához érintette.

A vén harcos elragadtatással tombolt:

- Engem is, engem is, én hoztalak Amerikából... akarom mondani a Dunapartról.

A gyerek le is mászott Emel úr térdéről, azonban az öreg helyett a botokhoz ment. Maga alá vett egyet paripának és a kezével trombitálva vágatott az öreghez.

Mulatság volt nézni.

Hát még mikor a vacsorát meghozta az öreg. Úgy evett lurkó, mint egy kis majom. Inni is tudott már. Két kézzel fogta a poharat s mikor letette a kanalát, kezét csókolt mind a kettőjüknek:

- Köszönöm a vacsorát.

Közrevették a kanapén a gyereket, úgy mulattak vele. Fölfedezte a kis betyár a rugókat és azokon táncolt.

Egyszer csak abbahagyta a játékot, rápillant a falon függő arcképre és örömmosolylyal nyitja föl a száját.

De nem jöhetett hang abból. Az öreg villámgyorsan kapta magához és akkorát csókolt rajta, hogy a szeme is káprázott tőle.

Emel úr akkor tömte a pipáját.

- Hohó, - kiáltott a gyertyához tartva fidibuszszá hajtott hirdetést; nekem is hagyjon abból a gyerekből.

És amíg rózsákat csókolt a kis kölyök arcára, azt sem vette észre, hogy a külső sötétségben egy fiatal nő, mint árnyék áll reszketve az ablak előtt.

FŰTŐÉK.

Az ember fűtő volt egy gépgyárban. Az asszony mosni járt. Reggeltől estig dolgozott mind a kettő, s mégse volt semmijök.

Egy este így szólt:

- Holnap már nem dolgozhatok. Nagyon elnehezedtem: nem bírom.

A tűzhely lángjánál gyertyát gyújtott és az asztalra tette. A lábost is az asztalra tette egy avult ujságpapírosra. A lábostban kása volt; a kásán piritott szalonna. Egy borszéki literes üvegben bor állt a lábost mellett.

- Ha szegények vagyunk is, jól élünk, - mondta az asszony.

De aznap mégse volt olyan vidám, mint máskor.

Az ura komoran hallgatta. Az ura mindig komor volt. Vele jár ez a foglalkozással, megfáradottsággal.

Az asszonyka esténként meg-megvidámitotta az urát. Csevegett mint a veréb.

- Hát ne dolgozz - felelte röviden az ember.

Szótlanul ette meg a vacsorát, aztán pipát dugott bozontos fekete bajusza alá és mogorván nézett a gyertyára, - éppen úgy, mint ahogy a kazán tűzébe szokott nézni.

- A bába itt lakik a házban, - szólalt meg újból az asszony. - Ha az éjjel szólitalak...

- Hát már annyira vagy?

- Annyira, - felelte az asszony a fejét lehajtva.

Nem igen beszéltek erről. Mindössze egyszer, mikor az asszony észrevette az állapotát.

- Hallod-e János, - mondta akkor vidáman, - mit szólnál arra, ha az Isten egy Jancsit adna nekünk?

- Isten őrizz? - felelte az ember.

Az asszony akkor elszomorodott és könnyezett. Eszébe jutott, hogy az ura milyen sajnálkozva beszélt egy másik fűtőről, akinek a kis fia ott áll minden este a gyár kapujában; ott áll meztelán, rongyos szalmakalapban, szurtosan, szakadozott ruhában. Aztán kijön az apa, s megcsókolja a fiát; vezeti nagy-büszkén.

- Mért szereti, mért büszke rá? - fejezte be az elbeszélését János. - Ha az a gyerek megnő, nem adhat neki egyebet, csak a maga zsiros kékvászón zubbonyát, szenes lapátját. Nyomoruság az öröksége.

Az asszonynak mindig eszében volt az a kis fiu. Egyszer küldött is neki pogácsát. Éshát többet nem beszéltek a maguk várákozásáról mind e mai napig.

Sokáig hallgattak most és szomorú volt mind a kettőnek az arca. A kis tömpe-orru asszonynak az orra körül borongott a szomorúság, az embernek a szeme körül.

- Minek ez nekünk, - szólalt meg aztán az ember. - Négy éve lakunk együtt Borcsa és azt gondoltam, hogy a nyomoruságunk velünk száll a földbe.

- Óh, - szólt az asszony könnyezve, - ki tehet ellene.

- Gondold meg, hogy nem lesz neve. Gondold meg, hogy nem lesz soha jó ruhája. Nem játszik ez virágos réten, zöld erdőben, felnő az utcán, meg ebben a sötét oduban. Aztán ha átesett az egyik nyomoruságon, belekerül a másikba. Ha férfi lesz, járhat a gyár kormos falai közé. Ha nő lesz, fölkelhet veled hajnalban, s megyen a mosókonyha förtelmes gőzébe. Érdemes ezért világra jönni?

- Bárcsak halva születne! - felelte keserűn az asszony.

Kis idő múlva lefeküdtek és sötétben folytatták a szomorú beszélgetést.

Aztán elcsendesültek.

Az asszony halkán nyögdécselt, sóhajtozott.

Egyszer aztán megrázta az urát:

- Jánoskám! Alszol. Eredj bábáért!

János megrázkodott és sietve felöltözködött.

Aztán nem is feküdt le többé. Ujra pipára gyújtott és ott járt föl és alá a lámpás körül a folyosón.

Éjfél tájon halk sírás hallatszott ki a szobából. Az ember megállt és reszketett. Aztán besietett a szobába.

A gyertya ott égett az ágy mellett. A baba egy csupasz kis porontyot tartott az ember elé:

- Fiu!

Az asszony ragyogó szemmel bámulta:

- De milyen szép!

- Csakugyan fiu, - mondotta az ember is.

- Nézd a szemét: olyan mint a tied...

- Olyan a! - felelte az ember.

És mind a ketten nagy érdeklődéssel és mosolyogva nézték a gyermeket.

A TÜKÖRKÉP.

Azt hiszem, minden becsületes ember hozzá van ahhoz szokva, hogy a saját képét lássa a tükörben.

Az ember lassankint meg is szokhatja ezt éppugy, mint a járást, annélkül, hogy a lábaira gondolna, vagy mint a beszélést, annélkül, hogy a nyelvére gondolna.

Hát én is megszoktam, hogy egy fiatal, vidám, feketeszemű, hegyes bajúszu arcot lássak a tükörben. Olyan bizonyosra vettem, hogy száz forintot tettem volna ezer ellen minden gondolkodás nélkül.

Életemben kétszer hallottam, hogy szép ember vagyok. Egyszer a feleségem mondta, de nem szószerint való értelemben. Másodszor egy jó barátom, aki nyilatkozata után öt forintot kért tőlem kölcsön. Azt azonban már többször hallottam, hogy szebb is lehetnék. De legtöbbször semmit sem hallottam, mikor erről beszéltek.

Sajátságos, hogy nekem az arcom mindig tetszett. Valahányszor tükörbe néztem, mindig rokonszenves, barátságos pillantással találok, ilyenkor úgy tetszett nekem, hogy a tükörben tisztelt ifjú férfiú arca határozottan megnyerő, szeretetreméltó és impozáns.

Ő volt a legkedvesebb barátom.

Sokszor volt okom arra, hogy üdvözljem és szerencsét kívánjak neki. Ő ilyenkor őszinte melegséggel bólogatott és mosolygás röppent át az ajkán. Máskor meg arra is volt okom, hogy komolyan megcimezzem egy szürke állat tulajdonnévvel, sőt nem ritkán a családi névvel is.

Ilyenkor kissé elváltozott az arca. A szemei szétnyíltak s a címeket ugyanazon pillanatban visszamondta. Mást megöklöztem volna talán azért, de rá nem tudtam haragudni, sőt alig egy másodperc múlva barátságosan mosolygott rám a tükörből, s én is akaratlanul mosolyogtam.

Láttam néhányszor szomorúnak is. Ilyenkor az arca meg volt sápadva. A szemén sötét árnyék lebegett. Alig lehetett nézni őt könnyezés nélkül. Mondtam is neki néha:

- Szegény fiu!

Ő búsan integetett a fejével, mély részvétellel tekintett rám és minden mosolygás nélkül fordult el a könyveim felé.

Ismertem őt gyermekkorom óta. Emlékszem a kis bolondos arcára, mikor alig hét éves volt. Egyszer a kis öcsémnek meghuztam a haját. A kis öcsém sirt. Nekem azt mondták, rossz testvér vagyok. Akkor aztán én is sirtam. Beosontam a belső szobába, és ott pityeregtem a kis asztal előtt. Egyszer, amint felpillantok, látom, hogy egy hozzám hasonló gyerek szintén pityereg a tükörben. A könnyei az arcán csillogva peregtek végig. A szemei busak voltak. Attól a pillanattól kezdve meleg barátságot éreztem iránta.

Azután láttam őt fokozatosan felnőni, kifejlődni. Az arca rendesen derült volt, figurás, bolondos. Időnként büszkén ünnepelt az új nyakkendők fölött.

De legjobban akkor érdekelt, mikor a bajusza első pihéi megjelentek az orra alatt. Akkor órákig tudtam ülni előtte s mulattam azon, hogy milyen arcvonogatásokkal igyekezik két-három szál bajuszt hegyesre kihuzni. Ez iránt különben akkortájt egy Mariska nevű fiatal hajadon is fokozatos érdeklődést mutatott.

Egyszer aztán légyemadár helyett agyoncsaptam a tükrömet.

Sok idő mult el azóta. Tükör helyett apró kis lurkók jelentek meg egyenkint a házban, s valamennyien a tükörképnek kicsinyített vonásaival. A legidősebb fiu pláne valahányszor meghuzza a testvére haját és én komoly szavakkal ecsetelem a sötét utat, mely a hajhuzástól az akasztófaig vezet, mindannyiszor sirva fakad, s én ugyanazt a régi kedves gyerekarcot látom magam előtt, amely velem sirt egykor az anyám tükrében.

A minap hogyan, hogyan nem, mégis vettem egy tükört. Az ember hiu lesz vénségére, mint Salamon király. Ámbátor én nem hiuságból vettem. Az egyletünk parancsolt rám, hogy adjam be a közös albumba a fotografiámat. Nekem pedig nincs fotografiám. A fényképészhez kell mennem. Hát mielőtt erre a könnyelmű lépésre elhatároztam volna magamat, vettem egy tükört.

Kíváncsi voltam a régi jó cimborámra, arra a fiatal, vidám, feketeszemű, hegyes bajuszu uri emberre.

Hát amint nagymohón belekukkantok, nem csekély meglepetésemre egy merőben idegen arcot látok magam előtt. Megsoványodott, nagy bajuszu, komoly tekintetű férfi volt ez. A szemöldökei között két mély ránc, s az arcán kétoldalt a mosolygás barázdáiban ott lappang a buskomorság.

Ez nem én vagyok. A tükör nem jó. Én édes Istenem, hogyan változik minden a világon! Mennyivel jobbak voltak még a tükrök is az én fiatal koromban.

A PAPA ESETT KI.

Öt kis fecskefiók ül glédában a cseréptető alján, az essőcsatorna szélén. Nagyfejűek és bambák. Cshivognak. Az apjuk épp most hozott egy nyelet ételt valamelyiknek. Megint elkarnyarodik tőlük. A fiókák hallgatva várnak és ostobán néznek a világba. Aztán egyszerre megint csivognak. Az anyjuk érkezett...

Micsoda nagy napja ez ennek a fecskecsaládnak! A papának! A mamának! A fiókák bizonyára ma reggel hagyták el a fészket. Sajnálom, hogy nem láttam azt a mozdulatot, amelyikben az első röppenésük történt. Mondják, hogy a fecske-papa és fecske-mama alattuk szálldos olyankor, s az erőtlenül röpködő fiókat alulról támogatja.

Micsoda gond és öröm!

Mert bizony a madárfészek gondjai is nagyok. Nem egyszer láttam idő előtt kiesett madárkát, hogyan bukdosott a fűben. Futott volna a kis csupasz, verdődött a szárnyacskájával, de minduntalan elbukott. Egy ilyen madárkát föl is neveltem egyszer. De hány az, amelyik elpusztul. Hideg harmatban vagy pocsolyában. Vagy éhen. Vagy macska körme alatt?!

A fecskék kiröpülése jut eszembe most szeptember elsején, hogy az utcára nézek. A házam előtt ünnepi ruhába öltözött szülők sietnek befelé a városba, s kézen vezetnek egy-egy kimosdatott kis komolyképű fiókat.

Az első kiröpülés a fészekből.

Szinte látom magamat, mikor én is ilyen kicsiny voltam, és én is ilyen komoly-ostobán álltam a beírások asztalánál anyám mellett. És megint látom magamat huszonöt évvel később, én magam vezetek egy kis lurkót, - gonddal és örömmel. Mint az öreg fecske.

- No csak hogy ezt is megértem! - gondoltam egy hálaimevéséssel.

A fészekből korán kieső madárka képe mindig aggasztott.

*

Még júliusban történt, júliusnak az utolsó napján, hogy lent jártam a városban. Az utcán az orvosommal találkoztam. Mindig megállítom, mert kórházi főorvos ő az irgalmas barátok kórházában, és engem érdekel a szenvedéseknek az a nagy palotája.

- Van-e valami érdekes beteged?

- Van, megint: egy vigéc.

- Vigéc? a ti kórházatokban?

- Kerül oda mindenféle. Nem kérdezzük: ki volt a tatája?

Mégis elképzelhetetlen volt, hogy egy Izrael-fia feküdjön oly ágyban, amelyik fölött kereszt függ. A főfalon is egy nagy kereszt, az orvosokon is kereszt. Van a városban külön zsidó-kórház is.

- No és hogy került hozzátok ez a vigéc? Mi történt vele?

- Belyukasztotta a fejét, a bolond.

- És a golyó félrecsúszott...

- Nem a: belement.

- Az agyába?
- Oda.
- És mégis él?
- Él.
- Ez csakugyan érdekes. Dehát mit csináltok vele? Ki birjátok venni a golyót a fejéből?
- Dehogyan birjuk. Meg se próbáljuk. Nem is szabad. Hogyan kotorásznánk valakinek az agyavelejében?
- Dehát valamit mégiscsak csináltok vele?
- Semmit. Ameddig él, él.
- És mért lőtte magát föbe?
- Nem tudjuk. Levelet nem irt. A kérdésekre nem felel. Csak annyit mond:
- A nevem Blau.

A rendőrség is próbálta kihallgatni. Csak annyit vallott:

- A nevem Blau.
- Dehát mondták, - maga nem Blau. A kofferjában Balogh név áll.
- A nevem Blau, - feleli, - a kofferemet elcserélték.
- Hagyják békén, - mondtam a rendőrségnek, - láthatják, hogy delirizál. S végre is mindegy: akár Blau, akár Balogh, innen már nem megy ki gyalog.

A rendőrség mégis kiszedett belőle egy pesti útca nevet.

Irtak a pesti rendőrségnek, hogy egy Blau vagy Balogh nevű zsidó fejbelőtte magát. Vélhetőleg sikkasztott.

A pesti rendőrség válaszolt, hogy a nevezett utcában se Blau, se Balogh nem lakik. Sikkasztással nem vádoltak efféle nevűt.

Persze megint vallatóra fogták. Dehát mondtam, hogy ne gyötörjék. Fekszik a nyomorult és sóhajtozik:

- Csak a Mórckámat láthatnám!

Biztattam, hogy eljöhet a Mórcká, csak telegrafáljon neki. De nem mondja meg a címét.

*

Egynehány nap múlva megint találkozok a főorvossal:

- No a szegény vigéc? Meghalt?

Az orvos legyintett, mosolygott:

- Dehogyan halt.
- Hát mit csinál?
- Sétál.
- Lehetetlen.

- Magunk is csodáljuk. Dehát fölkel. Tántorog, persze, mint a részeg: mindegyre jobbra lódul, mert a golyó balfelől van benne. Sohse láttam, hogy valaki balfelől lövi magát fejbe. Hát szóval: sétálgat és könyörög, hogy eresszük haza.

- Dehát hogy lehet az, doktorkám? Az agyában a golyó...

- Épp ez az érdekes benne.

- No és tudjátok már kicsoda?

- Nem. A hotel bejelentő lapjára Goldnert irt. Lehet, hogy az se az igazi neve. Én különben nem vallattam: rám csak a betegség tartozik. A neve csak annyiban érdekel a betegnek, hogy az ágya fölé írjuk, - nehogy az orvosságokat összecseréljék.

- No, és csak úgy unalomból sétál?

- Dehogya is. Nyugtalan. A betegek mondták neki, hogy háboru van. Az izgatta fel.

- Tán tartalékos?

- Aligha: jól túl van a negyvenen. Olyan a pólyás fejével, szürkés fekete szakálával, mint valami török. Sétál és morog:

- Moratórium... a fene gondolta!

Én persze minden reggel, ahogy bementem, azt vártam, hogy egyszercsak halálát jelentik. De nem, ott fekszik és pislog.

- Hogy van Blau?

- Köszönöm, - feleli zavaros szemmel, - énértem nem volna kár.

- Miért Blau barátom?

- Én vagyok kérem Európa legnagyobb számara.

Megintcsak fölkel és tántorgott. Csak két szót morog.

- Móricka... Moratórium...

*

Megint néhány hét múlva találkozok az orvossal:

- No, meghalt?

- Dehogya halt.

- Hát mit csinál?

- Már nincs a kórházban.

- Kiment?

- Kieresztettük. Mit csináljunk vele? Meg nem gyógyul, a háboruból most meg már jönnek a sebesültek, kell a hely, hát kieresztettük. Tegnap ugyanis, ahogy belépek, látom, hogy megint sétál. Minden lépésénél balra tántorodik, de azért sétál.

- Látja doktor úr, - mondja zavaros szemmel, - már tudok járni. Haza megyek.

- Csak feküdjön le! - szóltam rá. - Maga beteg. Ne gondoljon maga haza.

- De engem várnak otthon... Mórickát be kell iratnom. Hét éves, és elsején be kell iratnom. Látná doktor úr, micsoda gyerek! Ha látná doktor úr, hogyan rajzol. Zseni!..

- No csak feküdjön le.

Lefeküdt.

Csak a szomszéd ágyban levő muzsikus cigánynak panaszkodott:

- Mért nem eresztenek engem haza? A fejem már meggyógyult. Haza mehetek én bekötött fejjel is. Móricka vár...

Ma a jelenet megismétlődött. A vigéc hatszor is végig sétált a kórházon, és egyre jobbra-balra tántorodott. Követelte, hogy eresszük haza: Mórickát be kell iratnia.

- Hát mit csináljunk vele! A golyót nem lehet a fejéből kivenni: kieresztettük. Azt mondta átmegy a zsidókórházba. El is ment a kapuig. Egy fiaker éppen arra haladt. Intett neki és beletántorgott.

- Az állomásra.

S az orvos vállat vont:

- Mindegy: akár nálunk hal meg, akár a zsidókórházban, akár az úton.

- Hátha életben marad?

Az orvos legyintett:

- A vonaton a rázás...

*

S másnap olvastam az ujságban, hogy egy ismeretlen zsidó utas holtan érkezett Budapestre. A feje be volt kötve, mint a sebesülteknek. Se táskája, se névjegye, csak egy kis skatulya az ölében, s a skatulyában ólomkatonák.

VIRRADAT ELŐTT.

Sok az útas az éjjeli vonaton. Pedig olyan hosszú, hogy végét se látni.

- Kalauz! Hová ülhetünk?

- Mingyán kérem: most csatolnak három kocsit. Tessék majd ott hátul: ki hova fér.

A vonat már negyedórája áll. Nekem jó helyem volna, de kereskedőféle emberek az utazótársaim. Aludni akkor se lehetne tőlük, ha el lehetne helyezkedni a fülkében: beszédes nép az efféle. Máskor mulatok is rajtok, most azonban szomorít a beszélgetésük.

A háboru szerencséiseiről locsog a szó, mióta csak Pestről elindultunk, tehát már harmadik órája. A szerencsésekről beszélgetnek, a csodálat és irigylés hangján. A szállítókról, élelmiszerekről, vállalkozókról, nagy eladási alkalmak meglesőiről és elzsákmányolóiról. Szóval: az üzleti zsenikről, akik kezében minden rézfillér arannyá változott a háboru folyamán.

No énnám fordítva történt: ami kis nyaraló vagyont nagyidőkön át összekuporgattam, a háborunak mingyárt az első szele elvitte. Drága szép részvénytapirosaim, életem munkásságának apró kis félrerakosgatott gyümölcsei! Azoknak a kuponjaiból vehettem magamnak eddig minden nyáron egy kis levegőt és árnyékot, télen meg egy kis napfényt és tengerillatos meleget. Isten veled Tátra, Riviéra, Egyiptom! Aki tudja, mit jelent ez három szó a hivatal porában élő emberféregnek, megérti, mért könnyezem én meg ezt a háborut!

Fogtam a kalapomat és az irattáskámat: leszálltam és megindultam a végtelen vonat vége felé.

- Ki hova fér! - biztatta a konduktor a beszállókat, - mindegy most akármelyik osztály.

És szorgalmasan lengette a lámpását a sötét sín-melléken, a csatolt kocsik előtt.

- Ki hova fér!

No nyüzsögnek is.

A csatolt kocsikban nincs világosság. Az utasok csak mozgó árnyékok.

Van-e itt hely?

- Nincs.

Másik kupé:

- Nincs.

Kutyázomadtát, mégiscsak jobb volt volna amott maradnom, amott ahol még reggel is beszélgetnek talán a jövő évtized magyar báróiról.

Az egyik elsőosztályu nagyfülkében egy paraszt-cipős leányka ül az ajtó mellett. A lába korlátként zárja el a fülkét.

Beszemlélődök.

Öt árnyék.

De a leánykával szemben üres a hely.

- Vond be csak a lábad kislány.

A leányka felvonja a lábát maga alá.

Utánam mingyárt egy másik úrféle nyomakodik:

- Elférek-e melléd, kicsi?

- Tessék, - mondja komolyan a mellette ülő katonaforma utas.

S elkarolja onnan a leánykát.

- Felcsappantjuk a könyöklőt is. Így.

A leányka beljebb-igazodik a katona mellé.

- No hálistennek!

S ülünk, várunk a sötétségben.

A belső szélső útas pipázik. A pipa parazsa rövidre nyirt ősz bajuszt világít meg, és fekete-zsinóros szürke zekét. Egyebet nem látni.

A vonat mozdul, indul.

- Ej, hát itt nem gyujtanak lámpást? - fakad szóra az úrféle, aki legutóbb jött.

Föltette a kalapját a hálóba, s a fejére angol sapkát nyomott, ahogy a sötétben láttam. A ruhájából kölni viz szaga áradt.

- Mér nem ég a lámpás?

- Nemsokára verrad, - feleli álmosan a mellettem ülő.

Most már, hogy megszokta a sötétséget a szemünk, sejlik, hogy az utasok hárome katona. A katonasapka vall rájuk. Bóbiskolnak. Csak a lányka mellett ülő tartja egyenesen a fejét, mintha most is őrségen állana.

- Verrad, - bólint a szóra a pipázó ősz az ablak mellett, - de bár akkor volna sötét, mikor hazarérek én.

Senki se kérdezi, hogy miért? Ő azonban mégis válaszol:

- Mer világossal is inkább behunyom a szemem. Házam helyett düledék. Lovam, tehenem helyett üres istálló. Hogy a szél... A hambáromba hat köből gabona vót, a kéménybe sonka, kóbász, szalonna, a padlásomon öt zsák gyiő. Husvétra tartogattam a gyiőt. Akkor legárosabb.

Nem szólt rá senki.

A vonat haladton-halad.

Az ablak előtt egy-egy piros szikra száll el, néha kettesével-hármasával is. Az angolsapkás úr kölni illatát enyhe kőszénbűz feledteti.

A pipás ősz sóhajt:

- Hogy a szél szárítsa őket szögön, mind császárostul! Veszett disznó kutyák! Ha mán ki-melleyesztettek mindenembül, legalább a házat ne égették volna hamuvá. Addig csak ott rejtőztem a kert alatt, de mikor láttam, hogy ráfut a láng, biz elugortam. Mert mondok: bizony meglátnak a világosságnál, még azt a kis pénzt is elveszik tőlem, aki a termésből maradt. Öt nap bujdosom az erdőn. Öt nap, hogy a szél... Se ételem, se takaróm. Egypár szem vadalmát leltem a harasztba... No ezt az öt napot se felejtsem el. Hogy ne jutna haza egy muszka se, amelyik ide teszi a lábát!

A torkából szakadt ki ez a szó: *öt napot*, mintha a sirásából maradt volna benne.

Hosszan bólogat utána, és búsan szipákolja a pipáját. Az ablak előtt piros csillagok szállongnak kettesével-hármasával.

Megint csak ő szólalt meg:

- Még a feleségemnek a legjobb, szegénynek: két héttel előtte tettük a földbe, Isten nyugasztalja. Hítt a lányom, hogy költözzek hozzá, Kolozsvárra. Fűtő a vöm, gőzösön, lokomotyin. De mondok, mán hogy hagynám itt házamat, jószágomat, eleségemet, takarmányomat? Hogy a szél... Hát most mán ki adja azt vissza? Az én okos jó Bársony lovamat, jó tehenemet, eleségemet, hat zsák gyiómat, öt napi hányódásomat! Öt nap, mint a kóbor vadállat...

- Öt nap, - böffen meg a velem szemben ülő angol-sapkás, - öt nap, hm. Hát mink hónapokig a halál erdejében? Halál árkában! Halál mezején! Hm. Bezzeg ott jól főztek: mindenféle levélnek tudjuk az ízét. Vadalma? Hm. Jó volt volna vadkrumpli is. Hm. Nyoszolyánk is volt jó puha, mikor az eső esett. Szép fehér, mikor havazott. Bizonyosan ott törögették meg a kend dióját a muszkák, mer igen ropogott.

Az egyik katona nevetőn köhhen.

Az úriutas folytatja:

- Dinnyét, tököt is vihettek magátul tisztelt barátom, mer ugyancsak hajigálták át hozzánk. Hm. Hát aztán a fagy? Akkor éreztem csak meleget, mikor a vérem ömlött.

A pipás megejti a fejét:

- Am mán...

A katonák már nem bóbiskolnak.

- Bezony, - kezdi az egyik, - nekem is ott fagyott el mikor...

Az úrféle azonban nem engedi szóhoz:

- Hát a mi vérünket ki adja vissza? - harsan meg boszusan. - Háromszor ment át rajtam a golyó: kétszer a lábam kásáján, egyszer a mellem közepén. Vesztettem véretem, vesztettem klienturámat, vesztettem évemet, egészségemet. A kórházban meggyógyult a lábam, a tudóm is úgy, ahogy, de elromlott a gyomrom. Ha véletlenül nincs pénzem, ott gebedek meg attul a kenyértől, tésztátul, amit ott sütöttek-főztek. Örülhetek, hogy visszahozott a két lábam eleve-nen.

- Engem a féllábam, - szólal meg rá búsan a mellettem ülő, aki az előbb is szólott.

S lekoppantja az egyik lábát. Érteni lehet a sötétben, hogy fából van.

- Hát ezt ki adja vissza? - mondja olyan sóhajással, mint akit lidérc nyom altában az ágyon.

A pipás megejti a fejét:

- Am mán baj.

- Bajnál is nagyobb szó ez, öreg. Mert aki állton dolgozik, láb kell annak, láb. Volt is nekem. Volt úgy, hogy hajnaltól esti kilencig nem ültem, csak mig az ebédem befáltam: pénteken, szombaton. Péntek heti vásár: nyiratkozás. Szombat: beretválkozás. Meg se érezte a lábam. Még ráadásul táncoltam is vasárnap este az iparoskörben. Pedig vasárnap délelőtt is bokros a munka.

Nagymélyet sóhajt. A levegőbe legyint:

- Levehetem a réztányéromat: ülhetek vele koldulni az üzletem elé.

A pipással szemben ülő katona is megszólal álmos-unottan:

- Cseréljünk: odaadom neked a féllábamat, add érte a félkarodat.

S megrázza jobbkézze a köpönyegének a bal ujját. A homályban is látni, hogy üres.

- Hogy a szél... - döbben meg a pipás.

A karjavesztett a nevetésnek egy keserű kahantásával fordítja feléje a fejét:

- Hát biz azt csakugyan a szél szárítja mán valahol, ha ugyan ott hever még ahun leszakadt. Bezony. Olyan vagyok én azóta, mint a szárnyametszett rigó; se tyúk, se madár. Bezony. Igaz, hogy eljött közibénk egy igen dörék geróf, félkezű az is, Icsi geróf, hallották tán hirit. Eljött, tanított bennünket. Áldja meg az Isten a jólelkít. Ámbátor... Hogy aszongya, hogyan öhetünk félkézzel? Azelőtt is félkézzel öttem én: a ballal legfőjebb a bajuszomat törülgettem. Osztán hogy az almát hogyan hámozhatjuk? Héjastul eszi azt minálunk, akinek két keze van is. Aztán puskát is fogott: célzott, lőtt, trafált. Hát iszen jó, aki vadászik, vagy csőszködik, de mán a magunkfajta ember csak akkor fog puskát, ha katona, vagy ha a gazdájáét pucoválja. Ongorázott is, no gyönyörületösen. Csak azt nem mutatta meg, hogyan löhet félkézzel lovat hajtani? Mer kocsis vótam én, világéletembe. Apám is av vót, öregapám is. A fiam is al lesz. A jó helyem is megvót a szógabiró tekintetes úrnál. Hej, de sirva is fakad még az a két ló is, ha engemet meglát.

S a hangja elernyed.

A beszélgetés megszűnt, vártuk, hogy a negyedik katona is megszólal. De az csak hallgatott. A leányka az ölébe kókadtan aludogált. Félkarral azt ölelte. A feje állásán látszott, hogy ő maga nem alszik. Előbb is látszott a homályban, hogy a feje mindig arrafelé fordult, aki beszélt.

De ő nem szólalt meg. Csak a vonat morgott, ingadozott, haladozott. A házavesztett ősz némán szivogatta a pipáját. Az ablakon át valami távoli városka vörös fénypontjai csillámlottak. Egy félkörbe hajló vonal apró tüzpontokból. Aztán megint sötétség, az éjnek végtelen fekete táblája.

A negyedik katona hallgatott.

S tán valamennyien alvásra gondolunk. Azonban a kocsi ajtaját valaki becsapja. A szomszédfülkében boszus hangok hallatszanak:

- Mér nem ég a lámpás?

Egy vastagabb hang mentegetődzve felel:

- Mer nem vót rá idő kéremássan. De iszen mingyán verrad.

- Sohse verrad, - morog a karjavesztett, - se rám, se a szép magyar hazára.

A pipás sóhajtva kocogtatja ki a hamut a pipájából:

- Bár mikor hazajutok...

Aztán lámpavilágosság villan el az ajtó-ablak előtt, s közeledik. Az ajtót elrántja a konduktor.

- A jegyeket kérem.

A kezek a zsebekbe nyúlnak. A kisleánynyal utazó katona is a belső zsebébe nyúl s elővon egy pirosas papirost és egy kisebb jegyet is, fahéjszinűt. Akkor látjuk, hogy fekete pápaszem van rajta. Sápadt, harmincéves ember, nagy vörös sebforradás a homlokán. Vitézségi aranyérem a

mellén. A konduktor már előbbre mozdult, de ő a jegyét a konduktornak az előbbi állása felé nyújtja. Látszik rajta, hogy vak.

Azonban a lányka is fölemeli a fejét és álomtól zavaros szemmel bámul a lámpásra, aztán a konduktorra. Tíz éves falusi leányka, mellen átkötött virágos nagykendőben, a lábán otromba füzőscipő.

Megérti mi történik: elveszi a jegyet a vak vitéz kezéből, és nyújtja a konduktornak.

- A kisebbik az enyém, - mondja okoska-komolyan.

A konduktor belecsikkant a két papirosba, s a leánykának nyújtja vissza.

A leányka összehajtogatja gondosan: a kicsit a nagyba, s visszadugja a vak vitéznek a belső zsebébe. Egy mozdulattal be is gombolja a kabátot.

A konduktor elvonul, becsukja az ajtót is.

A leányka visszadől a vak vitéz ölébe.

A vonat halkan morgadozik, rázakodik. A szomszéd fülkéből ismét hallatszik egy új hang:

- Mér nem ég a lámpás?

A kalauz ismét mentegetődzően válaszol:

- Mer nem volt rá idő kéremásson. De iszen mingyán verrad.

Vártam, hogy a félkaru is megint rámondja:

- *Sohse virrad.*

Vártam, hogy a pipás polgár megint mondja:

- *Bárcsak...*

Azonban egyikük sem szólt.

Pedighát csakugyan szürkült, világosodott már valamelyest, lehetett látni a fejek állásán, hogy minden arc a vak vitéz felé van fordulva.

A pipás polgár megmozdul és szótlánul tömi megint a pipáját. Gyujtót sercent az ablak-üvegen, és komoly figyelemmel tartja a pipára. A dohány m. királyi büdös, de mingyárt fogja a tüzet. A gyujtó maradék lángocskájánál odatekint a polgár a vak vitézre. Aztán a láng elalszik, csak a pipa parazsa piroslik a homályban.

Szivja, szivogatja.

Megszólal sóhajtván:

- Hát iszen igaz... A kár csak kár...

Szí a pipáján:

- Ámbátor a ló ügyis vén vót. Okos vót, jó vót, de mán elkopott a foga. Majd csak találok egy ócsó csikót.

Szí a pipáján:

- A tehénnek se veszett még magja. Aztán legalább én is elmondhatom: Isten adta, muszka elvette, - szenvedtem én is a hazáér.

A lábavesztett bólint rája:

- Mindenki szenvedett, minden eligazodik. Aki nem állhat, dolgozzon túlve. Parókát varrunk: jól fizetik. Mindenki tudhatja, hogy nem táncba fagyott le a lábam.

- Büszke lehet rá, - szólal meg az angol-sapkás ur, - nincs az a szép érdemkereszt, mint amilyen szép érdemjegy a sebhely, csonkaság, bénaság. A Mária-Terézia rend jelvénye se ragyog annál szebben.

A félkezű megdörzsöli a karja csonkját:

- Mindent meg lehet szokni, - mondja elgondolkodón. - Lám az én öreganyám még öreg se vót akkor: egy rongyos dunyháér, három-négy vánkósér berohant a tűzbe. Pedig úgy égett mán a ház, hogy az ablakon vert ki a láng. Mégis berohant. Ki is hozta a dunyhát, a vánkósokat is, de a szeme világa bennmaradt. Eleinte igen szomorkodott persze, de aztán megszokta. Ugy megszokta mintha sose vót vóna másképp. Csakúgy dógozott mint annakelőtte. Ha nem is mindent, de csaknem mindent. Még varrt is. Csak épp, hogy mikor a baromfiaknak vitt ki vizet, néha melléje öntötte a tálnak. De maga is nevetett rajta. - Hagyjátok el, - aszongya, - akarva öntöttem úgy: láthassátok, hogy szivesebben isznak a puszta fődrül. Neki vót a legjobb kedve, ha vendég járt nálunk, vagy téli estéken fontak-varrtak nálunk: olyan történeteket mondott el, hogy az ódalunkba is belenyilallott a nevetés. Bótba, templomba vezető nélkül eljárt. Szomszédokhoz is.

Az angol-sapkás levette a kisebbik kofferjét az ülésről.

- Nekem az öcsém van úgy, - mondta, - húsz éves volt, mikor megvakult. Az is csakúgy járkál, mint annakelőtte, úgy. Csak épp, hogy a lába előtt mozgatja a bot végét. Még dolgozik is az irodámban. Gépírást tanult meg vakon. Neki diktálok. Az arca a vaknak lassankint úgy megérzékenyül, hogy megérzi a világosságot is, sötétséget is. Megérzi, hogy borult kint az idő, vagy napos. Megérzi: mikor jár fal közelében vagy élőfa közelében. Megérzi.

A vonat ellasudik: valami nagy állomásra értünk.

- Friss sör! Friss sör! - kiabálja a kocsik mellett egy fáradt gyerekhang.

A házavesztett ember lebocsájtja az ablakot:

- Ide fiam, ide.

- Nekem is, - kiált a lábavesztett.

- Nekem is, - mondja csonka.

S mind a kettő a zsebébe nyúl.

A házavesztett ember megérinti a vakot a karján:

- Magának is, igaz-e?

- Jó, hát nekem is, - mondja csendesen a vak.

És a zsebe felé mozdul a keze.

- Nono, - tiltakozik a házavesztett, - én adom a sört, nem a kocsmáros.

S a kezébe illeszti a vaknak a poharat.

Az ügyvéd szivart markol elő. Mind a három katonának nyujt belőle. A vakot is kínálja:

- Rágyujtasz-e te is bajtárs?

- Köszönöm, - feleli a vak, - elszoktam túle. Köszönöm.

Itta a sört nagy nyeletekben.

S hogy felét megitta, óvatosan bocsátotta a vaskos poharat a combjára. Zsebkendőt vont elő a belső zsebéből s megtörülte a bajuszát.

- Virrad, - mondta szinte vidáman, - megérezem már én is.

-&-